

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra primární pedagogiky

Multikulturní výchova a vzdělávání českých a vietnamských žáků

Autor: Vratislava Vyskočilová, DiS.

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslava Kalbáčová

Praha 2005

Prohlášení studenta

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Jaroslavy Kalbáčové. Zároveň prohlašuji, že jsem uvedla veškerou literaturu, prameny a ostatní zdroje, které jsem v diplomové práci použila.

V Praze, březen 2005

Vlastnoruční podpis

Motto práce

„...První pohled, první dojem nám nikdy nepřinesou dostatečnou představu o tom, koho chceme lépe poznat...“

JIŘÍ KOCOUREK

OBSAH

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	7
1 VIETNAM	7
1.1 Historie a původ Vietnamu	7
1.2 Fakta o Vietnamu	13
1.2.1 Geografie	13
1.2.2 Aglomerace	14
1.2.3 Náboženství	17
1.2.4 Vietnamský jazyk	20
1.2.5 Tradice	24
1.3 Česko-vietnamské vztahy před rokem 1989	28
1.4 Česko-vietnamské vztahy po roce 1989	30
1.5 Kulturní specifika	33
1.5.1 Přetrvávající hodnoty vietnamské společnosti	33
1.5.2 Některé odlišné vietnamské zvyky	35
1.5.3 Tradice zachovávané Vietnamci v České republice	38
2 MENŠINY A MIGRANTI V ČR	40
2.1 Rasismus, xenofobie, předsudky	40
2.2 Národnostní menšiny v ČR a jejich práva	43
3 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ	46
3.1 Multikulturní výchova a vzdělávání	47
3.2 Komunitní práce v ČR	50
3.3 Jak média zobrazují multikulturní soužití Vietnamců v ČR	53

PRAKTICKÁ ČÁST.....	56
4 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ VIETNAMSKÝCH DĚTÍ V ČESKÝCH ŠKOLÁCH	56
4.1 <i>Výzkum provedený na pražských základních školách</i>	58
4.1.1 Zdůvodnění volby metody	60
4.1.2 Informace o zkoumaných školách.....	61
4.1.3 Sestavení dotazníku.....	63
4.1.4 Vyhodnocení výzkumu	64
4.2 <i>Využití multikulturní výchovy a vzdělávání</i>	73
4.2.1 Pohádka jako nástroj motivace v multikulturalitě.....	75
4.2.2 Strukturované drama	77
ZÁVĚR.....	88
ANNOTACE.....	89
LITERATURA	90
PŘÍLOHY	93

ÚVOD

Počet cizinců a jejich dětí žijících v České republice v posledním desetiletí narůstá. Tento fakt se pochopitelně musí projevit i ve všech úrovních školství – počínaje mateřskou školou a vysokou školou konče. Položme si otázku, zda je český vzdělávací systém na tuto novou situaci připraven?

Děti z menšinových společenství potřebují rovné vzdělávací šance jako všechny ostatní. Stávající vzdělávací systém v České republice však tato práva umožňuje naplnit jen v omezené míře. Teprve prostřednictvím Rámcově vzdělávacího programu se objevuje multikulturní výchova jako součást vzdělávacího kurikula. Začleňování menšin do vzdělávacího systému je však pouze jedním z cílů multikulturní výchovy a vzdělávání. Je třeba se zamyslet nad formováním postojů, které majorita zaujímá vůči menšinám a k jiným kulturám vůbec. Uvědomme si, že za společensky nepřijatelným chováním se mohou mnohdy skrývat jen jiné zvyky.

Proto je zapotřebí vytvářet vzdělávací projekty ve školách i mimo školní komunitu a usilovat o rozvíjení multikulturních kompetencí jednotlivců a institucí v České republice. Prostřednictvím školního prostředí se můžeme pokusit působit na jednotlivce a ovlivňovat instituce tak, aby vytvářely vhodné podmínky pro fungující společnost.

Cílem této diplomové práce je v první řadě zjistit, zda existuje a jakým způsobem probíhá multikulturní výchova a vzdělávání vietnamské komunity, především pak vzdělávání dětí mladšího školního věku na území Prahy. Zajímá nás však nejen chování vietnamských žáků, ale i jejich českých vrstevníků. Prostřednictvím dotazníkového výzkumu se snažíme určit míru xenofobie a rasismu na pražských základních školách. Zároveň hledáme možnosti, jak multikulturní výchovu a vzdělávání v našem systému základního školství uplatnit.

Tato práce zahrnuje poměrně velké množství informací o vietnamské historii, kultuře a tradicích a pochopitelně přináší aktuální informace o současném soužití Čechů a vietnamské komunity žijící na našem území.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Vietnam

1.1 Historie a původ Vietnamu

Položme si nejprve otázku, kdo jsou vlastně Vietnamci a odkud se vzali? Dle tvrzení sociologa Vasiljeva jde o mix různých etnických skupin a kultur, které se před mnoha lety objevily ve Vietnamu, v nejsevernějším koutu poloostrova jihovýchodní Asie. V průběhu tisíciletí před počátkem křesťanství, Lac Vietové, mluvící thajskými dialekty, opustili Centrální Čínu a odešli na jih, nepochybně právě proto, aby si uchovali vlastní identitu tváří v tvář rozpínající se čínské civilizaci. Namísto toho, aby byli vytlačeni do pustých končin čínských hor, tak jako jiné kmeny, Lac Vietové obsadili úrodná údolí severního Vietnamu, známého jako Bac Bo. (Vasiljev, 1999, s. 29-30)

V těchto místech se setkali, bojovali a mísili se s obyvateli jihovýchodní Asie, hlavně protoindonéského původu, sídlícími po celém regionu. Kultura těchto lidí, ve Vietnamu známá jako dongsonská podle lokality ve středním Vietnamu (Trung Bo), zanechala obdivuhodné artefakty z doby bronzové. Mohutné bronzové bubny, užívané pravděpodobně k rituálním účelům, byly zdobeny obrazy starých zvyků, jako bylo tetování nebo žvýkání betele. Doposud existují horské oblasti, kde staré způsoby oblékání a užívání bronzových bubnů přežily dodnes. Technika pěstování rýže pomocí bronzových nástrojů byla v regionu, který se považuje za pravlast domácí rýže a mnoha dalších plodin, známá již dlouho před příchodem Lac Vietů.

(www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Někteří domorodci se před Lac Viety stáhli do hlubin džunglí Trung Bo, kde dodnes žijí a zachovali si své staré způsoby života téměř nedotčené. Jiní vstupovali s Lac Viety do manželských svazků a položili tak základ etnických Vietnamců. O těchto dobách se ví velmi málo, pokud pomineme legendy. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Dle mínění Jiřího Kocourka byla první známou dynastií panující na území dnešního severního Vietnamu dynastie Hong Bang (2879 př.n.l. – 258 př.n.l.). V daném období vznikl první známý státní útvar, ve kterém žili příslušníci jeho většinové národnosti – Vietové. Národnost Viet – neboli Kinh – je většinovou i v dnešní Vietnamské socialistické republice. (Kocourek, 2001, s. 99)

Jak jsme již zmínili, podle současných lingvistických výzkumů se předpokládá, že se původní předkové Vietů promísili s kmeny pocházejícími z jihu, které patřily mezi příslušníky monsko-khmerských národů. Předkové Vietů se živili převážně pěstováním rýže, žvýkali betel a potírali si zuby černým lakem (tato tradice je dosud na některých místech udržována, většinou starými ženami). Vietové se usadili na území delty Rudé řeky v oblasti, která se považuje za kolébkou Vietnamské civilizace. Byla to pravděpodobně federace kmenů s jednoduchým náčelnictvím. V důsledku tohoto spojení vznikl stát Au Lac. Hlavní město bylo Co Loa, dvacet kilometrů severovýchodně od Hanoje. Právě na tomto území Vietové vytvořili vyspělou kulturu doby bronzové. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Zanedlouho byl Au Lac spolu s částí jižní Číny, kde také žila část Vietů, absorbován do nového království zvaného Nam Viet (země Jižních Vietů). Toto království se objevuje na čínských mapách jako podřízená země. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Následující dynastie Trieu panovala až do chvíle, kdy bylo území Vietnamu obsazeno a formálně přičleněno k Číně (111 př.n.l.). Období tisícileté čínské nadvlády trvalo do roku 939 n.l. a je charakterizováno velmi tvrdým chováním Číňanů k Vietnamcům, snahou o sinizaci a zároveň četnými protičínskými vzpourami. Jedna z nich vyústila v delší osamostatnění Vietnamu v 6. století. Teprve však Ngo Quyen, který díky chytré taktice porazil Číňany v bitvě na řece Bach Dang, ukončil čínskou nadvládu. Mimochodem, typickým bojovým zvířetem byl v těchto dobách právě slon. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Číňané spravovali Vietnam pomocí vlastních institucí a úředníků. Místní vládcové se museli podřídit čínským mandarínům, kteří si přisvojili velká území. Číňané s sebou přivezli vlastní skvělou civilizaci, znakové písmo a konfuciánský pohled na svět. Vietnamské zemědělství bylo transformováno vlivem vyspělých čínských technik -

užívání pluhu a buvolů. Vietnamští rolníci dlouho žili v trvalých usedlostech, kde pěstovali vodní rýži, ale delta sama byla příliš zrádná, protože Rudá řeka mohla rychle měnit tok. Číňané si pomocí propracovaných systémů hrázi dokázali řeku podmanit a dokonce získat novou půdu od moře. Tato intenzifikace kultivování plodin umožnila větší koncentraci obyvatelstva v oblasti. Čínská nadvláda silně potlačila místní dongsonskou kulturu, slabé zbytky, které přežily jen v odlehlých oblastech mezi těmi, kdo před Číňany utekli do hor nebo na jih od dnešního města Danang. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Díky tomu, že oblast delty Rudé řeky byla tak vhodná k čínským technikám zemědělství a tedy i způsobu života, byl Vietnam víc počínštěn, než mnohé horské oblasti uvnitř samotné Číny. I přes důležité etnické, kulturní a politické vztahy mezi Vietnamem a Čínou, které byly udržovány přes tisíc let, v desátém století našeho letopočtu se Vietnam nakonec vyvinul v samostatný státní celek. Proč se z Vietnamu nestala další jižní provincie Číny je pro nás záhadou, ale zároveň důkaz o silném vědomí vlastní identity. Kromě toho, dlouhé čínské panství odcizilo Vietnam zbytku jihovýchodní Asie, kde měla převládající kulturní vliv Indie. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Od dob, kdy se Vietnam osvobodil od Číny, obyvatelé užívali jmen, která se vztahovala k starému názvu Nam Viet: Dai Nam, Dai Co Viet, Dai Viet a konečně Vietnam. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Dědicem vietnamské kultury, který přežil dlouhou čínskou agónií, bylo agrární společenství Kinh. Etničtí Vietnamci, obyvatelé nížin, kteří se koncentrovali ve velkých vesnicích a zabývali se pěstováním vodní rýže. Vietnamská vesnice byla však daleko víc, než jen sdružením rodin nebo jen administrativní jednotkou. Byla to komunita, jednotný celek, který sdružoval jednotlivé rodiny v těsném svazku. Tyto vesnické komunity se považují za základní instituci, na které byl postaven vietnamský společenský život. Zahrnovaly mnohé další formální i neformální organizace, objevující se v čase: řemeslnické cechy, sportovní kluby, pohřebnické spolky, zemědělské iniciativy, kulturní organizace, volná sdružení na základě věku, pohlaví, nebo vzdělání a mnohá další. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Na periférii vietnamské společnosti žili Thuongové, neboli horalové, kmeny, které Francouzi nazvali Montagnards, protože obývali džungli a vysočiny. Byly to různé kmeny a kultury: Manové, Meové, Thoové, Muongové, různé skupiny Thajů, Giarajové, Rhodeové, Sedangové. Mezi horaly byla veliká odlišnost. Některé skupiny se omezovaly na lov a rybolov, jiné pěstovaly suchou rýži na žhářových polích a jiné se zase věnovaly pěstování vodní rýže. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Dnešní horalové žijící na úpatí hor hovoří vlastním jazykem, mají své písmo, svou literaturu a jsou hrdí na to, že nepoužívají peníze. Mnoho Vietnamců je považuje za méně vyspělé a směšné lidi, kteří stále nosí své kroje. (Kocourek, 2002, s. 37)

Nebylo lehké dopracovat se k silné centrální vládě a devět staletí trvající historie nezávislého Vietnamu je plná krizí. Kromě nutnosti vypořádat se s mnoha cizími hrozbami národní integrity, vietnamští vládcové se setkávali i s nesčetnými vnitřními revoltami. Mnoho nepokojů způsobovala menšinová etnika, zejména relativně nově příšlé horské kmeny Nung a Thai, které žily v horských regionech Bac Bo a v zemi nikoho na čínsko vietnamském pomezí. Vždy, když vycítila oslabení centrální moci, odmítla horská etnika odvádět tribut a pokoušela se založit nezávislá království. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

My se zde dále budeme zabývat pouze těmi významnými momenty, kdy byl Vietnam schopen potlačit vnitřní rozpory a nejvíce se přiblížil dosažení mocné monarchie.

Vietnamskou historií právem opěvovaná dynastie Pozdní Ly, je datována léty 1009–1224. Ly Thai Tovi (1009-1028) se povedlo potlačit všechny vnitřní rebelie a nastolit centrální vládu. Hlavní město přesunul z dobře chráněného horského regionu do Hanoje, v té době zvané Thang Long. V roce 1076 zde byla založena Národní akademie Quoc Tu Giam, tedy obdoba naší univerzity (Univerzita Karlova byla založena až v roce 1348, jako nejstarší univerzita ve střední Evropě!). Aby zajistil a posílil aktuální národní struktury, nechal Ly Thai To zřídit potřebné administrativní útvary, budující stát na konfuciánských principech. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

V období vlády dynastie Pozdní Ly a následně Tran (1225-1400) zaznamenal Vietnam rozvoj kultury, státní správy, školství apod. Roku 1075 se konaly první mandarínské

zkoušky, na základě kterých byly obsazovány posty na devíti stupních vojenských a civilních úředníků. Byla zřízena univerzita pro syny mandarínů a později zpřístupněna všem slibným studentům. Užíval se jednotný zákoník sestavený podle čínského vzoru. Pod dohledem mandarínů se provádělo pravidelné sčítání lidu a sepisování obdělávatelné půdy. Pomocí získaných údajů se stanovila výše daní. Byl tedy položen základ feudálního centralizovaného státu, ve kterém se státní ideologií stalo konfucianství, které vyhovovalo aristokracii více než buddhismus. (Tato náboženství se do Vietnamu dostala spolu s taoismem již ve druhém století n.l. a to jak z Indie, tak prostřednictvím čínské nadvlády.) Buddhismus se postupně stával životní filosofií, což v praxi znamenalo, že se člověk mohl řídit jak buddhistickými, tak konfucianskými zásadami. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Dynastie Pozdní Ly organizovala občanskou armádu, která sloužila jako královská garda, bránila zemi a pomáhala při sklizni. Vietnamský císař, stejně jako císař Číny, každé jaro a každý podzim prováděl předepsané obřady týkající se zemědělství a za dobrou úrodu nabízel obětiny. Vláda zřizovala na ochranu před hladomorem státní sýpky a kolem Hanoje vybudovala systém protizáplavových hrází. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Ve 13. století, v téměř stejném časovém okamžiku, se jak Vietnam, tak tehdejší země koruny České staly objektem vpádu mocného národa Mongolů. Na Vietnam zaútočili třikrát, pokaždé však byli vyhnáni ze země. (Müllerová, 1998, s. 82)

Za zlomové období lze právem považovat 15. století, kdy se do Vietnamu dostávají Evropané všeho druhu - dobrodruzi, obchodníci, podvodníci, ale především evropští misionáři: Portugalci, Španělé, Holanďané, Angličané, Francouzi. Kromě křesťanství s sebou přinášejí i evropskou kulturu. (Müllerová, 1998, s. 82)

Z 15. století pochází též zákoník Hong Duc z dynastie Pozdní Le (1418-1804), jehož části platily až do 18. století. Šlo o novou sbírku zákonů - Hong Ducův kodex. Obsahoval několik specifik, zvláště zákony na ochranu ženských práv. Podle nových pravidel k sňatku nebyl nutný souhlas rodiny a dcery dědily ve stejné míře jako synové. V tomto smyslu byl Vietnam patnáctého století daleko modernější, než soudobá Evropa. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Od 16. století začíná dynastie Pozdní Le ztrácet svou faktickou moc a země se rozděluje na území severního a jižního Vietnamu. Na severu fakticky vládne dynastie Trinh a na jihu dynastie Nguyen, jejíž panovník začal spolupracovat s Francouzi a zapříčinil tak vlastně následnou kolonizaci země. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

V 17. století Francouz Alexandre de Rhodes navázal na práci španělských a portugalských misionářů a dokončil latinizaci vietnamského znakového písma, tj. psaní vietnamštiny latinkou s diakritickými znaménky označujícími výslovnost slabik. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Díky své geografické poloze se stává území Vietnamu křižovatkou různorodých kultur, které se postupně odrážejí na celkovém vývoji státu i společnosti. Na přelomu 18. a 19. století nabyl Vietnam takové rozlohy, jakou zaujímá dnes. Jižní a střední část země byla pod silným vlivem hinduistické a indické kultury, které jsou dodnes patrné. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

V polovině 19. století se ve Vietnamu a celé Indočíně systematicky usazují Francouzi, kteří z něj nakonec vytvořili svoji kolonii. Národní dynastie sice formálně vládne až do konce 2. světové války, avšak nemá žádnou faktickou moc. (Müllerová, 1998, s. 82)

V letech 1941-1945 byla Indočína obsazena japonskými vojsky a to až do srpna, kdy zde byla 2. světová válka fakticky ukončena. K vyhlášení nezávislosti Vietnamu došlo 2. září 1945, kdy prezident Ho Či Min dosáhl založení Vietnamské demokratické republiky. (Kocourek, 2001, s. 100)

Nicméně i nadále zde trvá válka odporu proti francouzským kolonizátorům a to v průběhu let 1946-1954. Právě v roce 1954 po bitvě u Dien Bien Phu a porážce francouzských legií byl Vietnam na základě Ženevských dohod rozdělen: sever jakožto Vietnamská demokratická republika, jih coby Vietnamská republika. V důsledku tohoto rozdělení došlo k migraci katolíků ze severního do jižního Vietnamu. (Kocourek, 2001, s. 100)

Klid zbraní však neustal na dlouho a již v roce 1963 začíná období dalších bojů, tentokrát se Spojenými státy americkými. Boje trvaly až do roku 1976, kdy byla země opět sjednocena a 2. července 1976 vyhlášena Vietnamská socialistická republika. Vietnam se stal členským státem RVHP, a právě proto počátkem osmdesátých let přijíždějí Vietnamci do členských států RVHP jako dělníci, učni a praktikanti. Vlády socialistických zemí tak pomáhaly řešit problém „zaměstnanosti“ vietnamských občanů v jejich vlasti. (Müllerová, 1998, s. 83)

1.2 Fakta o Vietnamu

1.2.1 Geografie

Dnešní téměř osmdesátimilionový Vietnam patří mezi státy jihovýchodní Asie. Rozkládá se na ploše 330 000 km². Země se vine ve tvaru štíhlého písmene „S“, které se na obou koncích rozšiřuje, podél 3260 km dlouhého pobřeží Jihočínského moře (viz příloha č. 1). Jeho reliéf, tvar a poloha ještě více umocňují rozmanité přírodní podmínky subtropického i tropického podnebného pásu s faunou a florou, která není dodnes zcela prozkoumána (viz příloha č.2).

„Mezi nejkrásnější přírodní útvary Vietnamu patří, dle slov Kocourka, Dračí zátoka, jejíž vznik je popsán v mýtu. Když chtěl drak přistát, uhodil ocasem o zem, voda se zvedla a jedna velká hora se roztránila na tisíc malých ostrůvků. Zátoka je tvořena ostrovy vápencových skalisek s mnoha krasovými jeskyněmi a komíny, jimiž lze dojít přímo z mořské hladiny až na samotný vrcholek hory. Na zmíněných ostrovech dodnes žijí lidé.“ (Kocourek, 2002, s. 10)

Životní podmínky obyvatel Vietnamu jsou velmi silně ovlivněny proměnlivostí podnebí, které se mění nejen přechodem do jiného podnebného pásu, ale také přechodem ze severu na jih země (4 roční období se střídají na severu země a 2 roční období na jihu), přechodem od mořského pobřeží do vnitrozemí (šířka země je místy tvořena jen několika desítkami km) a konečně přechodem z údolí do horských oblastí. Horské oblasti tvoří tři čtvrtiny krajinného reliéfu Vietnamu s nejdelším horským

hřebenem Truong Son, který se táhne od severu k jihu země. Průměrná roční teplota na jihu země je 27⁰C, na severu je to 21⁰C. Proměnlivé podnebí klade velké nároky na fyzickou zdatnost místních obyvatel. Vysokou vlhkost vzduchu v letních měsících podpořenou horkem v zimním období násobí na severu a v horských oblastech nepříjemný chlad. Na jihu země se stále střídají teplá období sucha a období dešťů. Takovým podmínkám musí zdejší obyvatelé odolávat bez ohledu na to, žijí-li v moderním hlavním městě nebo na vesnici nejchudší provincie. Jednotlivé kraje a vesnice se tedy mohou dělit jak podle ročního období, tak kupříkladu podle počtu sklízní rýže. Ta je ve Vietnamu nejvýraznějším a nejdůležitějším jak domácím, tak od poloviny 90. let 20. století i vývozním artiklem vietnamského hospodářství. Vietnam se v současné době řadí mezi největší světové vývozce rýže. (Kocourek 2002, s. 10)

1.2.2 Aglomerace

V dnešním Vietnamu žije 83 milionů obyvatel, z nichž 84% se řadí mezi Vietnamce, 2% mezi etnické Číňany. Zbýlých 14% tvoří již zmíněné kmeny Khmérů, Chamů a členové více jak padesáti etnických skupin Tay, Muong, Hmong, Zao, Nung, Thai a ostatní etnické kmeny žijící v horách (viz příloha č 3). (Dále viz Koudelka, 2004, s. 147)

Vietnam lze charakterizovat jako zaostalý zemědělský stát, který je v produkci rýže na pátém místě na světě. Soukromý sektor s prvky tržního hospodářství zde začal existovat až po pádu komunistické moci v Sovětském svazu, státní sektor má však stále velkou převahu. V zemědělství pracuje 63% produktivních obyvatel a v průmyslu 13% pracujících. Ve městech žije pouze 21% občanů. Hrubý domácí produkt (základní ukazatel hospodářské výkonnosti) činí 310 USD na osobu. Veškerá moc ve Vietnamu je v rukou komunistické strany – opoziční strany jsou zakázány. Strana ovládá jak kulturní tak hospodářský život v zemi. Ve Vietnamu jsou stále masivně porušována základní lidská práva: „...za kritiku systému či prosazování základních svobod jsou obyvatelé Vietnamu posíláni do „převýchovných“ táborů, ve kterých se běžně praktikuje mučení.“ (Člověk v tísni, 2002, s. 367) Tento fakt je jednou z příčin emigrace vietnamských obyvatel. Druhým důvodem je velmi nízká životní úroveň většiny obyvatel. Ta občas hraničí až s hladověním. Ve Vietnamu je poměrně vysoká míra korupce. I při zcela běžných úředních výkonech jsou nutné úplatky. (Člověk v tísni, 2002, s. 367)

Hlavním městem Vietnamské socialistické republiky je **Hanoj**, původní historické centrum severního Vietnamu, které se dnes rozkládá po obou březích Rudé řeky (viz příloha č. 4). Nejvýznamnější metropolí jižní části Vietnamu je **Saigon** (dříve znám pod jménem Ho Či Minovo město). Saigon leží v úrodné deltě řeky Mekong (vietnamsky se delta označuje jako „Devět draků“ viz příloha č. 5). Mezi další významná a známá centra patří především **Hue** (tzv. císařské město ve středním Vietnamu), **Da Lat** (turistické centrum středního Vietnamu), **Da Nang** (přístav), **Hoi An** (historické obchodní centrum), **Hai Phong** (přístav). Úředním jazykem je dnes vietnamština zapisovaná upravenou latinskou abecedou, která se vyvíjí již od 17. století. (Kocourek, 2002, s. 10)

Starodávná „země Dračího krále“, dnešní Vietnamská socialistická republika, je multinárodnostním celkem s 54 různými etniky. 53 menšinových etnik tvoří přibližně jednu čtvrtinu celkové populace. Část příslušníků národnostních menšin žije v horských oblastech, proto se jim říká lidé z hor – horalové. Právě národností menšiny se staly častým námětem autorů a umělců vietnamské kultury, lidové slovesnosti. Horalové obývající převážně hraniční oblasti Vietnamu hráli významnou roli v politice vietnamského panovníka při obraně země. Životní prostředí a tradiční činnosti národních menšin determinovaly podmínky vzájemných výměnných obchodů s obyvateli nížin. Horské oblasti a nížiny se vždy významně hospodářsky doplňovaly stejně, jako se později doplňoval severní a jižní Vietnam. Rozdělení Vietnamu na severní a jižní sice pochází z roku 1954 na základě Ženevských dohod, fakticky se však sever a jih lišily od pradávna. Obě území obývala jiná etnika i jiné kultury. Regiony se liší přírodními podmínkami a tudíž i způsobem hospodaření. Čím se obě země odlišovaly, tím se zároveň doplňovaly. (Kocourek, 2002, s. 11)

Většinu obyvatelstva tvořili drobní rolníci, převážně pěstitelé rýže. Dvě svérázné společenské vrstvy tvořili již od pradávna obchodníci a rybáři (viz příloha č. 6). Tyto vrstvy existují ve Vietnamu dodnes. Jejich způsob života je zcela odlišný od životního stylu ostatní populace. Obchodníky tradiční hodnoty vždy zařazovaly na nejnižší stupínek společenského žebříčku. Naopak nejvyšší místa na tomto žebříčku zaujímali učenci a mandaríni, kteří složili státní zkoušky. (Kocourek, 2002, s. 11)

Když bychom pátrali po původním kulturním charakteru Vietnamu, neměli bychom opomenout již zmíněnou kulturu doby bronzové, ale samozřejmě i tradiční národní legendy a mýty. Samostatnou skupinou jsou pak vietnamská řemesla, jakými jsou například rybářství, zpracování bambusu, produkce dřevořezů či hrnčičství. Tato země sice není ve světě proslavena žádnou věhlasnou kulturou, avšak její houževnatý lidový charakter rozsáhlých rolnických krajů je patrný dodnes a lidová slovesnost je stále živá. I způsob života většiny dnešních Vietnamců je stále spjat s všudypřítomnou divokou přírodou. Vezmeme-li pak v úvahu všechny válečné konflikty, kterými tato země prošla, není divu, že je lidová slovesnost dodnes hojně rozšířena. Sloužila vždy jako jeden z přirozených nástrojů k udržení povědomí o vlastní identitě. Na jedné straně připomeňme hrdost, která pramení z dávné historie – porážka Mongolů a Číňanů slavnými a moudrými vojevůdci. Na straně druhé je vítězství nad francouzskými kolonizátory či vítězství nad Spojenými státy ve dvacátém století – toto vše podporuje velmi silné vlastenecké cítění obyvatel Vietnamu. (Kocourek, 2002, s. 12)

Světově proslulou osobností byl vietnamský prezident Ho Či Min. Dodnes mu většina dětí neřekne jinak, než „strýček Ho“. Byl to velmi vzdělaný člověk, hovořil několika jazyky. Ovládal i klasickou Čínštinu, psal poezii a filosofické spisy. Podobně jako prezident Masaryk procestoval téměř celý svět a zasloužil se o částečné uznání nezávislosti Vietnamské demokratické republiky 2. září 1945. Pod jeho vedením se Vietnam zbavil francouzské kolonizace, díky jeho snaze proběhla všeobecná pozemková reforma, kdy byla navrácena půda zpět do rukou drobným rolníkům, kteří tradičně půdu vlastnili (u nás došlo v té době ke zcela opačnému procesu – znárodňování). Ho Či Min velkou měrou také přispěl k rozšíření základního školství. (Kocourek, 2002, s. 13)

V současné době Vietnam prožívá období velkých ekonomických a společenských změn. Především se mění celková tvář větších měst. Vyrůstají nové stavby, přibývají nové a modernější komunikace, kola a mopedy pozvolna nahrazují automobily. Od roku 1986 probíhá ve Vietnamu státní hospodářská reforma“Doi Moi“ (Nová přeměna), která má za cíl vytvořit ekonomicky silnější stát s tržním hospodářstvím řízeným komunistickou stranou. Mezinárodní finanční a politické instituce řadí Vietnam k těm ekonomicky nejperspektivnějším zemím oblasti jihovýchodní Asie. Závažné problémy se skrývají v řešení otázek týkajících se základní zdravotní péče a školní docházky, dále

ve zvětšujícím se rozpětí sociálních nerovností jak mezi jednotlivými regiony, tak mezi společenskými vrstvami. Lidé z vesnic jsou připoutáni svou každodenní prací k půdě a jejich děti velmi často nemají prostředky na studium na vyšším stupni škol (základní školy jsou téměř v každé vesnici). Jen někteří lidé z větších obcí, velkých měst, výjimečně z malých vesnic, mají v současnosti příležitost i finanční prostředky na to, aby odjeli za prací, výdělkem, studiem do ciziny. (Kocourek, 2002, s. 14)

Zajímavý je vztah Vietnamců k jiným národům. Z historického vývoje je patrné, že jejich minulost byla do značné míry spjata s Číňany, Mongolci, Japonci, Francouzi a Američany. V současné době jsou vztahy Vietnamců k cizincům ovlivňovány vzrůstajícím rozvojem turistiky ve Vietnamu. Skutečnost, že turista je ochoten utratit mnohonásobně víc peněz například za kokosový ořech, nezanechává v očích místních obyvatel o Evropanech a Američanech právě dobrou pověst. Evropa a Amerika jsou na jednu stranu vyspělé země, od kterých je možné se poučit v ekonomické oblasti, na druhou stranu jsou to země, které se po dlouhou dobu snažily vměšovat do vnitřních záležitostí Vietnamu. Válka se Spojenými státy není dodnes zapomenuta. (Kocourek, 2001, s. 101)

1.2.3 Náboženství

Vietnamská socialistická republika je stát mnoha náboženství a mnoha rozličných tradic. Původní animistické a totemistické víry (uctívání zvířat, přírodních objektů a útvarů) jsou dodnes živé u poměrně velké části populace – především u příslušníků národnostních menšin. V průběhu historického vývoje byly často vystřídány buddhismem, který se do Vietnamu dostal dvěma cestami. Severní cestou z Číny (*mahájána* – učení Velkého vozu) a jižní cestou přímo z Indie (*hínajána* – učení Malého vozu). Za Čínské nadvlády zde rovněž zakořenil konfucianismus. V každém domě současné rodiny můžeme nalézt oltář nesoucí atributy tří náboženství, které byly spojeny v jednu lidovou víru Tam Giao – Trojí učení. Odráží prvky buddhismu, konfucianismu a taoismu, které navázaly na původní animistické a totemistické víry a skloubily se s nimi. (www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc)

Taoismus sdílí s konfucianstvím a buddhismem mnoho společných rysů, které je odlišují od západních náboženství. Stejně jako buddhisté a konfuciáni ani taoisté se neúčastní pravidelných bohoslužeb a nemusí se vyznávat ze své víry. Nejsou také nuceni hlásit se k určitému vyznání. Přestože existuje mnoho tradičních obřadů a zvyků, žádného z nich se věřící není povinen zúčastnit, aby se mohl stát taoistou. (Hartzová, 1996, s.15)

Na rozdíl od vyznavačů křesťanství, islámu nebo judaismu, taoisté, buddhisté a konfuciáni nevěří v jednu nejvyšší bytost a v nesmrtelnost duše. Zatímco v centru pozornosti věřícího na západě stojí láska k bohu, východní náboženství se soustředilo na etické problémy běžného života a sebezdokonalování. Tato náboženství poskytují člověku návod k morálnímu životu a pokouší se objasnit postavení lidského jedince ve světě. (Hartzová, 1996, s.16)

Buddhismus

Pro *buddhistické učení* (nazývané *dharma*) je charakteristický názor, že neexistuje žádné trvalé „já“. Buddhistické učení zdůrazňuje, že neexistuje vsutku nic, co by bylo trvalé – existuje pouze neustálá změna. Rodina, přátelé, majetek, dokonce i vlastní mysl a tělo – všechny tyto věci, které považujeme za „já“ nebo „moje“ – podléhají neustálé změně a rozkladu. Buddha učil, že vzhledem k tomu, že pomíjivost je v životě člověka nezměnitelná skutečnost, můžeme být opravdu šťastni jen tehdy, zbavíme-li se připoutanosti ke klamnému pojmu „já“ a „moje“. Takového odpoutání lze dosáhnout pouze pomocí *meditace*. V buddhismu existuje pojem *samsára*, věčného cyklu smrtí a znovuzrození, a *karmy*, představy, že jedinci trpí následky svých minulých činů. (Zahradníčková, 1992, s. 468)

Konfucianismus

Konfucianismus prezentuje přístup k životu a způsob myšlení založený na učení Konfucia, který učil, že povinnost a štěstí člověka spočívají v přizpůsobení se „vůli nebes“ – nejvyššímu duchovnímu principu, který podle této víry usměřňuje běh událostí a vztahy mezi lidmi. Pokud lidé žijí v souladu s vůlí nebes, je společnost stabilní a lidé jsou šťastní a prosperují. Jestliže se ale lidé řídí svými sobeckými touhami a protíví se vůli nebes, dochází ke konfliktům a přírodním katastrofám a celý vesmír ztrácí řád. Pátričná úcta, láska v rodině, spolupráce mezi přáteli, laskavost k cizím lidem a věrnost státu je pět ušlechtilých konfucianských kvalit, které je nutno pěstovat. Toto učení se

stalo základem čínské etiky a chování, kde je důraz kladen na zachování rodiny a státu a provádění patričních obřadů a uctívání předků. (Zahradníčková, 1992, s. 470)

Taoismus

V *Taoismu* má slovo *tao* (cesta) velmi hluboký význam. Znamená neuchopitelný základ světa, vnitřní spontánnost všeho dění, a cestu, po které by měl člověk jít. Zahrnuje v sobě vše - dobro i zlo, temnotu i světlo, klid i pohyb (jin-jang). Taoismus učí spontánnosti a přirozenosti, odevzdání se plynutí tao. Všechno, dobré i zlé, je dokonalé působení tao a nemělo by se do něj zasahovat. Taoisté mají přirozeně sklon k osamělosti, meditaci a skromnému životu. Jejich techniky tiché kontempace se podobají buddhistické meditaci. Ačkoliv taoismus zdánlivě odporuje konfucianismu zásadou nezasahování, sdílí konfuciánský cíl harmonické existence a většina věřících ve svém způsobu myšlení kombinuje taoismus s konfucianismem. (Zahradníčková, 1992, s. 470)

Vlivným náboženstvím, které z části sloužilo jako podpora hnutí proti bohaté šlechtě a zámožným vlastníkům půdy, protestu proti bídě chudých v období společenské krize, bylo *křesťanství*. Dodnes nalezneme ve Vietnamu mnoho kostelů i řadu křesťanů. Potomci Čamské říše (na území dnešního středního a jižního Vietnamu, pochází z 2. století n.l.) byli ovlivněni indickou kulturou. Také z tohoto důvodu uznávají někteří obyvatelé Vietnamu v současné době *islám*. Na jihu země tedy nalezneme i mešity. (Kocourek, 2002, s. 15)

Zakladatelem *islámu* byl prorok Muhammad, podle jeho učení existuje pouze jediný Bůh. Muslimové věří, že by se měl uctívat jen on a že nikdo jiný a nic jiného úcty nezasluhuje. Bůh je považován za stvořitele, dává i bere život, je přítomný všude ve vesmíru a nepodobá se žádné jiné bytosti. Je popisován mnoha překrásnými jmény jako Všemohoucí, Vševidoucí, Všeslyšící, Milosrdný, Soucítící, Odpouštějící. Z hlediska muslimů je Boha možno nejspolehlivěji poznat podle jeho zjevení v koránu. Muslimové zastávají názor, že v koránu Bůh promlouvá o své vlastní podstatě, o svém vztahu k lidem, o tom, jak se mu budou zodpovídat při posledním soudu. Korán poskytuje mravní vedení lidem všech dob a všech ras. (Zahradníčková, 1992, s. 478)

V současném Vietnamu je převládajícím náboženstvím buddhismus (55% obyvatel), zhruba 7% obyvatel je vyznání římskokatolického. (Člověk v tísni, 2002, s. 367)

1.2.4 Vietnamský jazyk

Ačkoliv nás bude zajímat pouze původ vietnamštiny, budeme nuceni se pohybovat v obrovské geografické oblasti jihovýchodní Asie a Oceánie od Himaláje a Tibetu přes Barmu, Thajsko, Laos, Kambodžu, Vietnam a jižní Čínu, dále pak přes Indonésii po Novou Guineu, Filipíny a vzdálená souostroví v Tichém oceáně. V tomto prostoru žije nejméně miliarda obyvatel, která hovoří více než sedmi sty různými jazyky. O rodovou příslušnost vietnamštiny vedou jazykovědci dlouholeté spory. Každopádně jazyky výše jmenovaných zemí jazykovědci rozdělují do pěti velkých jazykových rodin: čínské, thajské, a tibetobarmské, austroasijské a austronéské. Pozoruhodné je, že právě na území Vietnamu se všechny tyto jazykové rodiny prolínají. (Vasiljev, 1999, s. 30)

Gramatika

Vietnamština je zdánlivě gramaticky jednoduchá a pro nás Evropany zároveň velmi exotická. Celá základní slovní zásoba vietnamštiny je tvořena jednoslabičnými slovy, která se neskloňují, ani nečasují a neznají ani jiné tvaroslovné změny. Z tvaru jednotlivých slov nelze ani rozpoznat, zda je konkrétní slovo podstatným jménem, adjektivem nebo slovesem či jiným slovním druhem. V mluvnici vietnamštiny prakticky chybí tvarosloví, morfologie. Jazyky tohoto typu jsou označovány jako amorfní, beztvaré. Gramatická forma však ve vietnamštině existuje, je však vyjádřena jiným způsobem. Všechny mluvnické významy se zde vyjadřují prostředníky, které leží mimo slovo:

- slovosledem, který je pevně daný, takže změnou pořádku slov ve větě se mění i její význam,
- pomocnými neboli gramatickými slovy s nimiž se plnovýznamová slova spojují podle celé řady pravidel.

Vietnamské slovo „di“ (jiti) můžeme překládat: „jiti, jdu, jdeš, jde, jdeme, jdete, jdou, šel jsem, šli jsme, půjdu, půjdem, šel bych“, dále slovesy „odejít“ a „ujít“ a všemi tvary slovesa „chodit“. V každé konkrétní větě lze zpravidla dle kontextu přesně poznat o jaký slovesný význam se jedná. (Vasiljev, 1999, s. 31)

Jednoslabičné slovo má poměrně jednoduchou fonetickou stavbu. Jeho jádro tvoří vždy jedna z jedenácti samohlásek nebo tři dvojhlásek, diftongů. Vietnamština rozlišuje tedy mnohem více samohlásek než čeština (6). Před jádrem slabiky může stát jedna z dvaadvaceti souhlásek, na konci slabiky jedna z osmi souhlásek p,t,t',k,m,ŋ,ng, nebo dvou polosamohlásek i, u (j,w). Žádné skupiny souhlásek ani na počátku, ani na konci slabiky vietnamština nezná. (Vasiljev, 1999, s. 31)

Tab. č. 1 Výslovnost Vietnamštiny (Kocourek, 2002, s. 80)

podoba samohlásky	přibližná výslovnost
a	běžné české delší "a"
ă	běžné české krátké "a"
â	Krátký zvuk jako v angl. Neurčitém členu
e	otevřené pražské "e"
ê	zavřené moravské "e"
i	běžné české "i"
o	otevřené pražské nedůsledně vyslovené "o"
ô	zavřené správně vyslovené "o"
o'	dlouhý zvuk jako v ang. neurčitém členu
u	běžné české "u"
u'	"u" vyslovené se spodní čelistí předsumutou před horní

Každá slabika se navíc vyslovuje v jednom ze šesti tzv. *tónů*, které rozlišují význam slova podobně jako délka samohlásek v češtině (viz obr. č. 1). Rozlišovací prostředek pro tzv. tón je relativní výška hlasu nebo melodický průběh slabiky. Protože každé slovo má určitou výšku nebo melodii, nemůžeme ve vietnamštině poznat konec vět podle klesnutí hlasu jako v češtině. Věta totiž končí tónem posledního slova – to může mít tedy kterýkoliv ze zmíněných šesti tónů. Ani otázka se netvoří pomocí intonace, ale musí se vyjádřit různými tázacími slovy. Jednoslabičných slov má vietnamština jen několik tisíc, proto se slovní zásoba doplňuje výrazy složenými ze dvou nebo více slov

jednoduchých. Například slovo *xe* „vůz“, *dap* „šlapat“, dává dohromady *xedap* „jízdni kolo“. (Vasiljev, 1999, s. 32)

Protože z tvaru sloves nepoznáme osobu, užívá vietnamština mnohem častěji osobních zájmen. Velké množství slov, zvláště takových, která určují vlastnosti věcí nebo dějů, se tvoří tzv. reduplikací neboli zdvojením: *do* „červený“, *dodo* „načervenalý“. (Vasiljev, 1999, s. 33)

Vietnamština obsahuje velké množství slov čínského původu, jde vesměs o slova převzatá z čínštiny. Veškeré naučné spisy a úřední dokumenty se ve Vietnamu po staletí a prakticky až do 19. století psaly klasickou čínštinou, podobně jako kdysi vzdělanci v Evropě užívali latinu. (Vasiljev, 1999, s. 34)

Vietnamské písmo

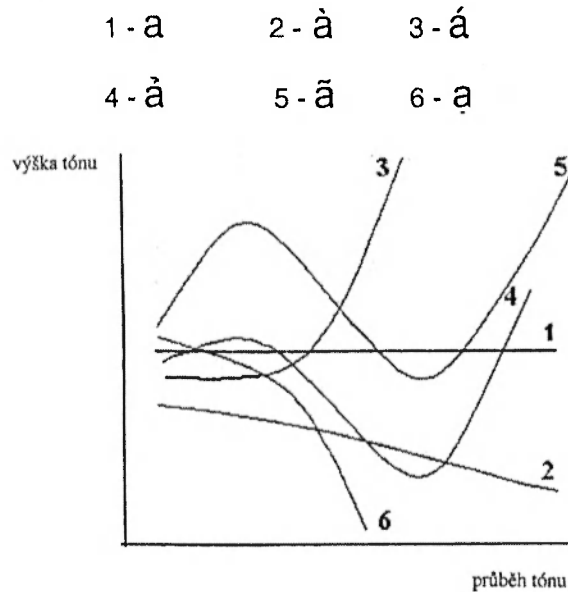
Původní Vietnamské písmo bylo vytvořeno z čínských znaků. Bylo však velmi složité, a proto nedocházelo k jeho rozšiřování mezi chudé vrstvy. V průběhu čínské nadvlády bylo pravděpodobně mnoho pramenů vietnamského písma zničeno při snaze o kulturní asimilaci vietnamských obyvatel. První dochované stopy psané vietnamštinou se objevují ve 13. století n.l. Oficiální záznamy a historiografie jsou většinou psány v čínských znacích. Jak již bylo řečeno, původní vietnamština přejala řadu čínských slov, které se týkaly převážně státní správy, náboženství, kultury a odborných pojmů vůbec. Dnešní vietnamština je zapisována upravenou latinskou abecedou. Prvním, kdo se o přepis vietnamštiny do latinky pokusil byl již zmiňovaný de Rhodes v 17. století. Rozvoj a šíření latinizovaného přepisu umožnil později rychlejší a efektivnější šíření písemností i celkové vzdělanosti v 19. a 20. století. (Kocourek, 2002, s. 17)

Český přepis vietnamštiny neumožňuje českému čtenáři odhadnout její pravou výslovnost, a to především ze tří důvodů:

- Česká abeceda nemá k dispozici potřebný aparát pro znázornění tónů, které jsou ve vietnamštině významotvorné a zapisují se jako znaménka nad samohláskami
- Český přepis nerozlišuje větší počet vietnamských hlásek

- Hlávky vyslovované podobně se v obou jazycích zapisují jinak (Kocourek, 2002, s. 18)

Obr. ř. 1 Názorné schéma intonace ve vietnamštině

Zdroj: Kocourek, 2002, s. 82

Vietnamská jména

Vietnamské jméno se v současnosti skládá většinou ze tří slabik. Slovo na první pozici můžeme označit jako příjmení. Ve Vietnamu se velmi často setkáváme s příjmeními, která dříve patřila panujícím dynastiím (např. Nguyen, Tran, Le). Na druhé pozici ve jméně je slovo, které nám někdy může napomoci k určení pohlaví osoby. Pro označení ženy se používá především slabika Thi a u mužů Van. Ne vždy však tato slova určují pohlaví jednoznačně. Na třetím místě stojí vlastní jméno, které se opět liší podle pohlaví. Ženy jsou často pojmenovány názvy rostlin či podobně romanticky (orchidej, chryzantéma, luna, jaro, rosa). Muži se často jmenují podle různých lidských ctností a hrdinských vlastností jako skromný (Khiem), dobrý (Tot), hrdina (Hung) apod. Při oslovení Vietnamce v Čechách použijeme klasické oslovení pán, paní a následuje vlastní jméno – tedy slabika, která stojí na konci celého jména. Takto oslovujeme i vážené osoby ve vyšší společnosti. (Kocourek, 2002, s. 22)

Nejčastější potíže výslovnosti českého jazyka u vietnamských dětí

Vzhledem k tomu, že vietnamština je jazyk tonální, zdá se Vietnamcům český jazyk poněkud monotónní (bez melodie). Je proto vhodné upozornit děti na existenci větné melodie v češtině, na intonaci vět tázacích a oznamovacích. Děti jsou zvyklé na slova jednoslabičná, nemohou zpočátku vyslovit dlouhá slova najednou, navíc s přízvukem jen na první slabice. Problémy samozřejmě přináší výslovnost skupin hlásek jako např. strč prst skrz krk. Hláska „ř“ dělá problémy i českým dětem, ale specifickým problémem u vietnamských dětí je rozlišování znělých a neznělých souhlásek (b/p, v/f, d/t, s/z, s/š, c/č, ž/š). V některých regionech Vietnamu se hláska „n“ vyslovuje jako hláska“l“, proto je děti často nerozlišují ani v češtině. (Kocourek, 2002, s. 24)

Pro pedagoga a vietnamského žáka je však útěchou, že projev člověka je verbální komunikací ovlivněn pouze ze 7%. Daleko důležitější je způsob, jakým je daná informace sdělena, jakým tónem – dle teorie komunikace se hlasová stránka projevu podílí na komunikaci z 38%. Nonverbální komunikace (řeč očí, mimika, kinezika, držení těla, gestika, haptika, proxemika) se na projevu podílí z 55%. Proto je při komunikaci s vietnamským žákem třeba dodržovat níže zmíněné odlišnosti právě v nonverbální komunikaci (dotek, zkřížené ruce na prsou, úsměv – viz kapitola *Kulturní specifika*).

1.2.5 Tradice

Nový rok (Tet)

Nejvýznamnější svátek v roce Vietnamců je oslava Nového roku (Tet). Slaví se vždy na přelomu starého a nového lunárního roku. Podle našeho kalendáře je to přelom ledna a února, přesné datum se liší rok od roku podle úplňku měsíce. V roce 2001 připadl Tet na 24. ledna, v roce 2002 se slavil 12. února, v roce 2003 to bylo 1. února. (Koudelka, V. 2004, s.160) Letošní Tet se slavil 9. února 2005, v příštím roce to bude 29. ledna 2006. Ve Vietnamu se řídí odlišným kalendářem – např. 12.3. 2005 je ve Vietnamu 4. den

2. měsíce ve 22. roce 78. cyklu, letošní rok je ve znamení kohouta (dále viz www.klubhanoi.cz).

Většina lidí se navrácí z měst do svého rodiště, ke svým rodičům, prarodičům nebo odjíždí za svými přáteli z mládí do vesnic ve vzdálených provinciích. Svátky nového roku jsou původně oslavami příchodu nového hospodářského období. Někdo si kupuje stromeček kumkvatu (strom s plody podobnými malým mandarinkám), někdo zdobí svůj domácí oltář větvíčkami broskvoně. Mládenci schovávají ty nejhezčí pro rodinu své milé. Lidé se chodí navštěvovat, navzájem se hostí, zdobí své oltáře – na nich nesmí chybět základní druhy ovoce, vonné tyčinky. Vedle oltářů často stojí dva stonky cukrové třtiny, které představují dvě hole mající pomoci stařečkům z nebe sejít z výšky a potěšit se u prostřeného stolu se svými potomky. Veškeré jídlo se nejprve nabízí právě předkům, otevrou se lahve, připraví se misky a položí se na oltář, teprve po chvíli všichni začnou hodovat. Často se navštěvuje hřbitov, kde se také nechává jídlo, arekové oříšky s betelem, rýžová pálenka apod. Na oslavu „Tetu“ rodiny vydávají velké množství financí domácnosti. Mezi pokrmy, které většinou nechybí na slavnostní tabuli, jsou sladkovodní i mořské ryby, maso v karamelu, polévky, zelenina a rýžové koláčky (banh chung). Typickou atmosféru mají také novoroční trhy, kde se prodávají jak moderní, tak tradiční lidové výrobky. Dětem se dávají drobné dárky, ve větších městech i drobné papírové bankovky. (Kocourek, 2002, s. 30-31)

Oltář předků (ban tho)

V každém domě je ústřední místnost, kde se všichni scházejí, přicházejí sem hosté, v chudších domácnostech se zde uléhá ke spánku. Uprostřed takovéto místnosti, přímo naproti vchodu se nachází oltář - almara s policemi, zvláštní vitrína, police apod. Na ní jsou většinou umístěny fotografie předků rodiny, ale také fotografie nejlepších přátel. Nechybí ani vonné tyčinky, které se jinak zapalují v chrámech a pagodách podobně jako se u nás zapalují svíčky v kostelech a na hřbitovech. Při oslavách Nového roku (Tetu) se stařešina rodu chodí modlit před oltáře do domů svých mladších příbuzných, aby zajistil prospěch a prosperitu domácnosti a zdraví celého rodu. Oltář předků nechybí ani v žádné vietnamské domácnosti žijící v České republice. (Kocourek, 2002, s. 31)

Rýžové slané koláčky (banh chung)

Speciální slané rýžové koláčky plněné sádlem či slaninou a boby vigny (bobovitá rostlina). Příprava koláčků je tradičním rituálem při oslavách Nového roku. Rodina se sejde a připravuje listy z banánovníku, do kterých se před vařením koláčky balí jako do úhledných krabiček či balíčků. Pak se rýže až 10 hodin vaří. List dodá koláčkům na povrchu zelenou barvu. Den po hlavní hostině se koláčky mohou opéct a přidávat k jiným pokrmům. Koláčky se připravují v průběhu celého roku. (Kocourek, 2002, s. 32)

Novoroční pohlednice

Tradičním novoročním obrázkem je malý chlapec, který sedí na buvolu a hraje na bambusovou flétnu (viz obr. č. 2). Toto vyobrazení je vzdáleno od každodenní reality dnešního Vietnamu stejně jako Ladovy vánoční pohlednice. Na druhou stranu je však buvol pro Vietnamce žijící ve vesnicích stále ještě nepostradatelným pomocníkem při práci na rýžových polích. (Kocourek, 2002, s. 32)

Obr. č. 2 Chlapec a buvol

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Betel a arekové oříšky (trau cau)

Stále živým tradičním rituálem (především na vesnicích) je příprava betele a arekových oříšků s kouskem vápna. Připraví se zelený list betelového pepře, který většinou roste vesničanům na zahradě, trs arekových oříšků a vápno. Oříšek se rozřízne na pravidelné měsíčky. Na kus betelového listu se nanese bambusovou třískou trocha vápna a pečlivě se do listu zabalí. Přiloží se k němu měsíček arekové palmy a vše se vloží do úst. Při žvýkání se vše smísí v červené barvivo podobné krvi. Betel působí jako lehká droga, má

lehce stimulační účinky. S přípravou betele se můžeme setkat ve vietnamských pohádkách, kde je jejich příprava určena ženám jako pozornost pro své muže. (Kocourek, 2002, s. 33)

Bambus a rýže

Tradiční rostliny využívané vietnamskými obyvateli jsou rýže a bambus. Lze říci, že rýže a voda byly a jsou pro Vietnamce stále základem života a tvoří valnou část jejich každodenní potravy. Bambus se využívá ke stavbě horských vodovodů, ke stavbě lidských obydlí, vyrábí se z něj různé hudební nástroje, ale také párátko a jídelní hůlky. (Kocourek, 2002, s. 34)

Rybolov

Označit lovení ryb za tradiční je vskutku trefné. Právě rybáři tvoří dodnes zvláštní společenskou vrstvu, která se velmi výrazně liší svým způsobem života od ostatních obyvatel. Rybáři žijí téměř neustále na vodě, kde spí, jedí i obchodují. (Kocourek, 2002, s. 34-35)

Když je řeč o obchodování, musíme zmínit ještě jednu velmi tradiční vlastnost Vietnamců a tou je smlouvání na trhu. Smlouvání je ve Vietnamu otázkou odhadu pozice toho druhého, prokázání své dovednosti vcítit se do jeho situace. Často při něm závisí na momentálním psychickém stavu jedince. Stane se, že ve smlouvání vyhraje, ale váš poražený protivník se na vás nerozzlobí. Naopak si začne vážit vašeho umění obchodování. (Kocourek, 2002, s. 36)

Staré vietnamské babičky jsou nejvytrvalejšími udržovatelkami dávných tradic. Nosí tradiční oblečení, žvýkají betel, nosí kónický klobouk. Tradiční oblečení starších vietnamských žen se skládá z dlouhých černých kalhot a tmavě hnědé nebo jiné tmavě barevné haleny. Dlouhé vlasy mají stočeny do nepleteného copu, který je omotan černou látkou. Cop se potom obtočí kolem temena hlavy. Kalhoty patří obecně k lidovému kroji vietnamských dívek a žen. (Kocourek, 2002, s. 35)

1.3 Česko-vietnamské vztahy před rokem 1989

Diplomatické vztahy mezi Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou byly navázány 2. února 1950. Československo se stalo čtvrtým státem, který s VDR navázal diplomatické styky (po Čínské lidové republice, Svazu sovětských socialistických republik a Mongolské lidové republice). V září 1956 pak byla mezi oběma státy podepsána Dohoda o hospodářské a vědeckotechnické spolupráci. Od konce padesátých let byli v Československu vzděláváni vietnamští občané především v následujících oblastech: strojírenství, lehký průmysl (např. textilní, potravinářský a obuvnický). Počátkem šedesátých let začali na československé vysoké školy přijíždět studenti a aspiranti, kteří studovali převážně na školách ekonomického a technického směru. Po vypuknutí americké války ve Vietnamu byly v Československu přijaty do dětských domovů dvě skupiny vietnamských sirotků, kteří zde měli získat základní, popřípadě i následující odborné vzdělání. Jejich pozdější osud není znám, patrně však v polovině sedmdesátých let, tedy po ukončení války v Indočíně, se většina z nich vrátila do vlasti. (Müllerová, 1998, s. 83)

V šedesátých a sedmdesátých letech lze charakterizovat obecný pohled československé společnosti na Vietnamce pohybující se na zdejším území následujícím způsobem. „*Jedná se o usměvavé a pilné lidi, kteří se pohybují ve větších či menších skupinkách tvořených vietnamskými spoluobčany a zpravidla na sebe příliš neupozorňují.*“ (Müllerová, 1998, s. 83)

Vysokoškolští pedagogové byly překvapeni výbornými studijními výsledky vietnamských studentů a aspirantů. Touto skutečností se výrazně lišili od studentů pocházejících z afrických a jihoamerických zemí či z arabské oblasti. Málokdo totiž věděl, že právě vietnamští studenti jsou velice důkladně sledováni referentem, který se zabýval studijními záležitostmi na zastupitelském úřadě tehdy již Vietnamské socialistické republiky v Praze. Ten, kdo neplnil výborně své studijní povinnosti, se vystavoval riziku, že bude okamžitě poslán zpět do vlasti. Vietnamská strana chápala špatné studijní výsledky svých občanů jako špatnou reklamu vlasti, a proto nikdo ze studentů neopakoval ročník, ale v případě studijních problémů byl ihned poslán domů. (Müllerová, 1998, s. 84)

Ve zmíněném období se československá společnost příliš intenzivně nezajímala o vietnamskou kulturu, odlišné zvyky a dějiny tak vzdálené a rozdílné civilizace. Nicméně společnost zaregistrovala dlouhotrvající válku ve Vietnamu a chápala tedy nutnou přítomnost určitého počtu vietnamských občanů v Československu. V letech 1967-1970 přijelo do Československa na zaškolení celkem 2146 praktikantů do strojírenství, hutnictví, textilního, sklářského, chemického, dřevařského, kožedělného, papírenského a stavebního průmyslu. Poslední skupina praktikantů odjela v roce 1975. Na základě dohody z roku 1967 o odborné přípravě občanů VDR, přijelo v letech 1974-1977 celkem 5069 občanů. Vietnamští občané byli vychováváni v systému československého učňovského školství a v navazujícím procesu odborné praxe. Pobyt vietnamských občanů trval celkem šest let a vždy bylo nutné projít šestiměsíční jazykovou přípravou, dvěma až třemi lety odborné výuky v učňovských zařízeních a výrobní praxí trvající dva a půl až tři roky. Vybraní občané Vietnamské socialistické republiky měli rovněž možnost navštěvovat střední odborné školy při zaměstnání. (Müllerová, 1998, s. 84)

I v dalších letech docházelo ke zvyšování kvalifikace vietnamských občanů na území Československa a to na základě dohody s Vietnamem z roku 1979. Jen v průběhu let 1980-1983 prošlo vzděláváním či odbornou přípravou 3500 Vietnamců s tím, že vzniklé náklady budou uhrazeny výnosy z práce občanů VSR. Dále pak byla v únoru roku 1980 podepsána Smlouva o přátelství a spolupráci mezi ČSSR a VSR. V souvislosti s touto smlouvou byla podepsána Dohoda o dočasném zaměstnávání kvalifikovaných vietnamských pracovníků spojeném s další odbornou přípravou v československých organizacích. Po roce 1980 tedy do Československa přijížděli Vietnamci na základě protokolů uzavřených mezi resorty ministerstva školství a dále mezi federálním ministerstvem práce a sociálních věcí a Státním výborem pro odbornou přípravu VSR. Nutno podotknout, že kvalita předodjezdové přípravy a to jak jazyková, tak kulturní a praktická se dosti zásadě lišila. (Müllerová, 1998, s. 85)

V první polovině osmdesátých let bylo v ČSSR přibližně 27 000 vietnamských občanů, přičemž převážnou část z nich tvořili pracující. V tomto období se rovněž podstatně mění pohled místních obyvatel na vietnamské etnikum. Vietnamci totiž začali poměrně intenzivně cestovat po celém Československu a nakupovat zcela konkrétní druh zboží.

Nejžádanějšími komoditami byly kola, mopedy, šicí stroje, látky (především satén, umělé hedvábí a bavlna), dále pak léky a drogistické zboží. Většinu zmíněných věcí Vietnamci nakupovali ve velkém množství a posílali je do své vlasti. Při pohledu na typický vietnamský způsob cestování je patrné, že na vozovkách převládají právě kola, mopedy, rikši a jen v malé míře automobily a autobusy (viz příloha č.7). Je zde však třeba podotknout, že ve zmíněné době nebyla vietnamská měna, *dong*, plně konvertibilní s měnami zahraničními. Proto jediným způsobem, jak zhodnotit zde vydělané peníze, bylo právě nakoupení zmíněného zboží a jeho odesílání do Vietnamu. Během velmi krátké doby jsou Vietnamci považováni za etnikum, které nakupuje určitý druh zboží za jakoukoliv cenu a zároveň jsou považováni za velmi schopné obchodníky. (Müllerová, 1998, s. 85)

Ve zmíněném časovém období též na celém území Československa podstatně vzrostl počet smíšených manželství, avšak poměrně velké procento sňatků trvalo jen velmi krátce. (Müllerová, 1998, s. 85)

Po roce 1985 se počet Vietnamců v ČSSR snižoval, avšak každoročně bylo na území naší republiky přítomno přibližně 17 000 vietnamských pracujících. Na základě dohody z roku 1980 se mělo v letech 1980-1990 vystřídat na našem území 30 000 vietnamských pracovníků – do tohoto počtu však nespádali ani vysokoškolští studenti, ani aspiranti a učni. (Müllerová, 1998, s. 85)

Dle tvrzení Müllerové lze tedy konstatovat, že Československá společnost nebyla včas dostatečně připravena na přijetí tak odlišného etnika, jakým Vietnamci pro nás jsou. Vietnamská strana rovněž neodhadla dosah přemístění poměrně vysokého počtu svých občanů do značně odlišného evropského prostředí. (Müllerová, 1998, s. 85)

1.4 Česko-vietnamské vztahy po roce 1989

Po roce 1989 se přední politici začali obracet zády ke všem bývalým spolupracujícím zemím RVHP a přerušili téměř veškeré mezistátní vztahy, čímž si Česká republika uzavřela cestu k nově se rozvíjejícímu vietnamskému trhu. Vytvořením Československé

federativní republiky došlo z naší strany k finanční kompenzaci v důsledku nedodržení smlouvy o dočasném zaměstnávání vietnamských pracujících v Československu. Téměř ve stejné době došlo k podobné situaci i v Německu, avšak „němečtí Vietnamci“ se nechtěli vrátit zpět do VSR, a proto ve velkém počtu ilegálně přicházeli do Československa (později do České republiky). Nutno podotknout, že se též značně změnily podnikatelské podmínky a to právě ve prospěch Vietnamců, kteří jsou velmi schopní obchodníci a podnikatelé. (Müllerová, 1998, s. 85)

V devadesátých letech lze vietnamské etnikum žijící v České republice rozdělit dle Müllerové do následujících skupin:

- Vietnamci pracující zde na základě bilaterální dohody podepsané v roce 1994 mezi vládou ČR a VSR
- Vietnamci pracující zde na základě živnostenského listu
- Vietnamští učni
- Vietnamští vysokoškolští studenti a aspiranti (v současné době zde studující na základě vládního stipendia)
- Smíšená manželství
- Vietnamci ilegálně přítomní v České republice

Bez ohledu na své předchozí vzdělání se žíví především obchodní činností v podmínkách našeho tržního hospodářství. Přijíždějí většinou stejně jako předtím na období pěti let a více. S nimi však tentokrát přicházejí jejich děti, rodiny, příbuzní. (Müllerová, 1998, s. 85)

Vietnamci jsou velmi učenliví, pracovití a díky svému nespornému talentu k obchodování zcela ovládají pouliční tržiště. Důsledkem jejich stánkové expanze je fakt, že si většina Čechů spojuje Vietnamce na našem území výhradně s obchodníky z tržiště. Ne všichni Vietnamci jsou však obchodníky, zastávají též různé jiné formy podnikání i odborná zaměstnání.

Co se týče organizovaného zločinu, podílejí se Vietnamci především na celních podvodech a nelegálních migracích. Cizinecká policie řadí vietnamské etnikum k méně problémovým, jelikož si problémy vyřizují uvnitř své komunity (vietnamská komunita

je určitým způsobem hierarchizovaná, jejich soudržnost i způsob obchodování mezi sebou se řídí asijskými principy). Podle Českého statistického úřadu bylo v roce 2002 na našem území 415 stíhaných Vietnamců z toho odsouzených 332. (ČST, 2003, s. 170)

Časté jsou naopak případy, kdy se Čech pokusí vykrást vietnamský obchod. Faktem je, že průměrný vietnamský prodavač se pouze snaží vydělávat a ze svého výdělku uživit velkou rodinu ve Vietnamu. Proto tráví většinu času prací, nenavštěvuje kulturní ani restaurační podniky a žije velice skromně. (Člověk v tísni, 2002, 392)

Příznačným rysem vietnamské komunity u nás je její izolovanost a uzavřenost. Důvodem je jednak velká kulturní odlišnost, jazyková neznalost, ale i téměř permanentní pracovní nasazení. Asimilace Vietnamců je znemožňována především nejistotou. O povolení k pobytu na území České republiky musí žádat každý rok znovu, proto je jejich budoucnost zde poměrně nejistá. (Člověk v tísni, 2002, s. 374)

Zatímco dospělí pro své neustálé pracovní nasazení nemají dostatek času na zdokonalování v češtině, vietnamské děti navštěvují české školy a náš mateřský jazyk si osvojují velice dobře. Děti a mladých Vietnamců žije v naší zemi velký počet (viz tab. č. 2), také se zde narodily stovky česko-vietnamských dětí. Smutné je, že řada vietnamských dětí u nás vietnamsky téměř nemluví a vietnamská kultura jim nic neříká. Proto dnes fungují v České republice tři vietnamské organizace:

- Svaz Vietnamců v České republice
- Svaz vietnamských podnikatelů
- Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů České republiky

Tyto organizace se snaží ve zdejší komunitě zachovat pro své potomky vietnamskou kulturu i rodný jazyk. Zároveň si přejí komunitu přiblížit české společnosti a seznámit a podpořit vzájemné soužití. Ač jsme národy kulturně značně vzdálené, mohli bychom se vzájemně hodně naučit a obohatit. (Člověk v tísni, 2002, s. 375)

1.5 Kulturní specifika

1.5.1 Přežívající hodnoty vietnamské společnosti

Velmi zdárně poukazuje Kocourek ve své publikaci na problematiku verbálního popisu jiného etnika či jiné kultury. Pokusit se verbálně popsat osobnost člověka je velmi obtížné, už proto, že v sobě každý z nás skrývá celou řadu protikladných vlastností. Jen některé z nich se projevují navenek výrazně natolik, že se jeví pozorovateli jako typické pro daného jedince.

Obdobné je to s kulturou. V každé kultuře žijí různí jedinci, některé jejich vlastnosti však z pohledu příslušníků jiných kultur svým způsobem vynikají. Můžeme říci, že jsou pro danou kulturu typické – ne snad proto, že by jinde neexistovaly, ale proto, že se těmito vlastnostem v jiné kultuře nemusí přikládat takový společenský význam. Při prvním kontaktu s jiným etnikem či s jinou kulturou vnímáme právě tyto rozdílné vlastnosti a přístupy, odlišnou přírodní a kulturní determinaci. Až při bližším prozkoumání si však uvědomíme, že obecné potřeby lidí a jejich možnosti jsou velmi podobné. Překonáme-li první bariéru, dostane se nám možnost hledat společné rysy, vlastnosti, možná i hodnoty, každopádně jsme si o něco bližší. Uveďme zde alespoň některé rysy typické pro vietnamské etnikum. (Kocourek, 2002, s. 38)

Životní styl většiny Vietnamců, který mnohdy připomíná život ve středověku, se stále snaží uchovat povědomí o široké rodině. Některé z národnostních menšin dosud žijí v dlouhých domech, kde spí celé široké příbuzenstvo. V mnoha provinciích můžeme spatřit vesnice, kde se v okruhu patnácti i více kilometrů potkávají téměř výhradně příbuzní. Dle slov Kocourka tvoří široká rodina v mimoměstských oblastech základní hospodářskou jednotku. Vede ji stařešina rodu, kterého většina příbuzných ctí a to i bez ohledu na svůj osobní postoj k němu. Členové rodiny se u něj scházejí nejen při sváteční příležitosti. (Kocourek, 2002, s. 39)

Role muže v rodině

Čínská tradice konfucianismu posílila roli muže v rodině. „Muž je podle společenských norem hlavou rodiny a má na starosti její reprezentaci. Ženy mají obstarávat a řídit chod

celé domácnosti.“ Snad nejtypičtějším obrázkem z dnešního Vietnamu je žena nesoucí bambusové vahadlo, na kterém má třeba i šedesátikilogramový náklad, směřující k tržišti nebo opačným směrem domů. V tomto směru však proti konfucianismu na území Vietnamu působí i poměrně silná tradice obdivu ženy a matriarchální kultury. Ve společnosti však zaujímá roli hlavy rodiny muž. (Kocourek, 2002, s. 39)

Rodina a pravidla slušného chování

Konfucianismus také kladl velký důraz na rodinu – ta je pro Vietnamce stále velmi silnou životní hodnotou. Rodičům, učitelům i starším sourozencům se musí prokazovat úcta. Na druhou stranu mají starší povinnost starat se o „níže postavené“. Pravidla slušného chování učí neztěžovat situaci svým blízkým a ostatním známým stálými stížnostmi na vlastní problémy. Na veřejnosti se každý má chovat tak, aby nevyšel najevo konflikt. Není slušné dávat najevo druhému, že se zmýlil. Chybující by neměl být před ostatními zostuzen. Neměl by být přinucen takzvaně „ztratit tvář“. Na veřejnosti nesmí nikdo upozorňovat na chyby druhých, nesmí nikoho zesměšnit či poukázat (ač právem) na jeho chyby. Jestliže toto někdo udělá, může být posuzován jako tvrdý a bezohledný člověk, sám tak může tvář ztratit. Šetrně sdělovat problém, diskutovat tak, aby druzí neztratili tvář, patří k tradici vietnamského slušného chování. Také přímý oční kontakt nepatří na veřejnost, může totiž vyjadřovat namyšlenost toho, kdo se dívá. Proto je třeba dbát i ve škole na to, abychom vietnamské dítě neurazili přímým pohledem z očí do očí. (Kocourek, 2001, s. 100-101)

Vzdělávání

Konfucianismus také posílil význam vzdělávání ve společnosti. Teoreticky mohl studiem dosáhnout nejvyšších státních funkcí i prostý člověk. Vzdělanci se těšili úctě celé společnosti a stávali se chloubou svého okolí. Nejen student, ale i celá jeho rodina, a dokonce i vesnice, kde žil, požívali vážnosti. Pro velkou část rodičů je i nadále nejdůležitější, aby děti dosáhly co nejvyššího vzdělání. Ne každá rodina si to ale může z finančních důvodů dovolit. I vietnamští obchodníci žijící na našem území usilovně pracují právě proto, aby se jejich dětem vedlo lépe, než jim samotným. (Hooblerovi, 1997 s. 14)

1.5.2 Některé odlišné vietnamské zvyky

Úsměv

V mnoha literárních dílech o Dálném východě se píše o úsměvu, který může být projevem hned několika různých pocitů. V první řadě je úsměv chápán stejně jako u nás. Člověk se směje, když má radost, když mu něco přijde vtipné. Jestliže ale asiatovi něco vysvětlujete a on se začne příjemně usmívat, je to pro vás od něj signál, kterým dává najevo, že nerozumí. Úsměv u Vietnamců však lze také vysvětlit jako projev velmi nepříjemného pocitu pozorované osoby, i jako projev smutku z úmrtí nebo vážné nemoci blízké osoby. Tento typ úsměvu vychází z již zmíněného principu slušného chování. Stačí, že se člověk trápí sám, proč by měl ještě trápit ostatní. Nepříjemnou zprávu alespoň příjemně na veřejnosti sdělí. (Kocourek, 2002, s. 67)

Dotek

Citové vnímání hraje v životě Asijsců daleko širší úlohu než u nás. Zatímco v Čechách se milenecké páry na veřejnosti líbají, ve Vietnamu je to nepřipustné. Zato objímání mezi přáteli je na veřejnosti zcela běžné. Dotek či pohlazení po vlasech je výsadou rodičů, kteří hladí své děti. Pro pedagogické pracovníky je tato informace poměrně důležitá. Pokud se někdo jiný dotkne hlavy nebo vlasů vietnamského dítěte, je jeho gesto chápáno jako projev nadřazenosti a opovržení dítětem. (Kocourek, 2001, s. 102)

Pozdrav

V souvislosti s tradicemi udržovanými na Dálném východě platí, že se nejprve zdraví muž, poté žena. To platí i při oslovení větší skupiny lidí, kdy například řečník uvádí proslov oslovením: „Vážení pánové, vážené dámy!“ Chce-li si Vietnamec při seznámení podat ruku s důležitou osobou, které si velmi váží, stiskne dotyčnému podávanou ruku a na okamžik ji podrží v dlaních obou svých rukou. (Müllerová, 1998, s. 86)

Vyptávání se na zdraví

Setkáte-li se s Vietnamcem, po úvodním pozdravu vždy následuje hovor na téma zdraví a rodina. Patří k dobrému vychování, když se velmi podrobně zajímáte o zdravotní stav

druhého a platí to i opačně. Evropanům se někdy mohou konkrétní informace o zdravotním stavu zdát příliš důvěrnou záležitostí. Vietnamec tím však chce nejen dát najevo opravdový zájem o vaši osobu, ale zároveň chce pomoci například tím, že vám doporučí nějakého zkušeného lékaře či osvědčený lék. Není žádnou výjimkou, že se podobná diskuse odehrává například i na začátku a konci obchodního jednání. Dotaz typu: „Jak se daří vaší paní?“ tedy není jen řečnická otázka, ale projev úcty a opravdového zájmu o vaši rodinu ze strany vietnamského obchodníka. (Müllerová, 1998, s. 86)

Lichocení

Je pozoruhodné, avšak pochopitelné, že tak jak se nám na první pohled jeví Vietnamci nerozpoznatelní, tak se jevíme i my jim. Všeobecně vnímají Evropany jako vysoké, bílé, velmi sobě podobné osoby. Když k této charakteristice ještě přidáme, že oproti subtilním Vietnamcům je řada Čechů silnějších, může snadno dojít k nepříjemnému nedorozumění. Vietnamec chápe naši nadváhu jako projev blahobytu, oproti hubeným rolníkům z rýžovišť. A protože se vietnamští trhovci snaží co nejdříve komunikovat česky, mohou slovo blahobyt nedopatřením prezentovat slovem tlustý. A tak se může některým z nás stát, že Vietnamec s úsměvem na rtech chválí náš blahobytný vzhled slovy: „*Paní, jste pěkná, tlustá.*“ (Müllerová, 1998, s. 86-87)

Postavení učitele ve společnosti

Vietnamská společnost si odedávna vážila učitelů a vzdělanců vůbec. Jak uvádí Müllerová: „Přestože nikdy v historii nebyli učitelé výborně placeni, vždy se těšili velmi dobrému společenskému postavení - a platí to i dodnes“. (Müllerová, 1998, s.88) Po druhé světové válce se dbalo na odstranění negramotnosti, avšak byl velký nedostatek papíru, psacích potřeb a učebních pomůcek vůbec. A proto rozhodující roli v šíření znalostí měl právě učitel. Uvědomovala si to téměř celá společnost a chovala se k němu adekvátním způsobem. Nikde není zaznamenáno, že práce učitele byla či je prací „pod úrovní“. Toto platí i v současné vietnamské společnosti. Ve Vietnamu je také běžné, že žák přinese občas svému učiteli či učitelce kytičku. (Kocourek, 2002, s. 76)

Stolování

Obecně platí, že ve Vietnamu se jí tyčinkami. Při pojídání rýže z misky se může stát, že nějaké zrnko se ocitne také na ubrusu. A tak se postupem času vyvinul zvyk, že chutnali vám servírované jídlo, dejte to najevo tím, že zašpiníte ubrus. A hlavně nechte pár zrníček rýže na dně misky – dáváte tím najevo, že už jste sytí. Pokud sníte vše, hostitel vám musí předložit další porci. Tento zvyk si Vietnamci přivezli sebou i do Čech, a zde ho také praktikují. K jídlu neodmyslitelně patří i říhání - ve Vietnamu si máte po dobrém jídle hlasitě říhnout a nezatěžovat zaživačí trakt spolykaným vzduchem. Vzhledem ke klimatu a průměrným teplotám jsou Vietnamci zvyklí vykonávat veškerou činnost pomalu, tudíž i konzumaci jídla. Evropané si také neuvědomují, že na některé potraviny nejsou Vietnamci ze své vlasti zvyklí - jedná se především o mléko a mléčné výrobky, které Vietnamcům páchnou, a krom toho jim způsobují zaživačí potíže. (Müllerová, 1998, s. 88)

Pohostinnost

K jedné ze základních ctností slušného chování patří též pohostinnost. Každý Vietnamec je zvyklý kohokoliv a hlavně kdykoliv pohostit. Nechybí čaj – vždy čaj zelený a nějaký zákusek. Jídlo se podává v několika větších miskách, ze kterých si stolující nabírají do svých jídelních misek. Jí se především rýže, zeleninové přílohy, maso, ryby, vývarové polévky, dušená zelenina, kandované ovoce. Mezi národní jídla patří kupříkladu „saigonské závitky“. (Kocourek, 2002, s. 69)

Podávání předmětu

Pokud chceme podat libovolný předmět člověku, jehož si nesmírně vážíme, musíme k tomuto aktu použít obě ruce. V případě, že věc podáváme pouze jednou rukou, je toto jednání chápáno jako nezdvořilé. (Člověk v tísní, 2002, s. 382)

Dlouhý nehet

Určitá skupina vietnamských mužů (převážně obchodníků) si nechává na jednom nebo obou malíčcích rukou narůst dlouhý nehet dosahující i několika centimetrů. Tento zvyk pochází z dob dávno minulých, kdy si učenci a obchodníci nechávali takto narůst nehty

na znamení, že nemusí fyzicky pracovat (s tak dlouhými nehty by to vlastně ani nešlo) a okolí ihned dokáže tohoto muže společensky zařadit. (Müllerová, 1998, s. 87-88).

Noha přes nohu

Pokud někdo sedí a má tzv. nohu přes nohu, může to být chápáno jako projev nadřazenosti vůči osobě, na kterou špička boty přehozené boty směřuje. Stejně tak je třeba dát při komunikaci pozor na ruce zkřížené na prsou. Takovéto gesto je ve Vietnamu chápáno jako znak rozčilení nad obsahem vedeného dialogu. (Člověk v tísni, 2002, s. 382)

Oblečení

Být slušně oblečen a upraven je ve Vietnamu projevem slušného chování. Ženy ve Vietnamu téměř nenosí sukně, i jejich sváteční kroj tvoří dlouhá a přiléhavá tunika, která je na bocích rozstřižená a dlouhé, volné, hedvábné kalhoty. (Člověk v tísni, 2002, s. 382)

Vietnamské svátky

Ve Vietnamu se neslaví narozeniny, ale dny úmrtí nejbližších předků či rodinných příslušníků a to v podobě kladení tradičních jídel na oltář. K předkům se Vietnamci modlí také téměř každý patnáctý den v měsíci (v závislosti na tvaru měsíce na obloze). Vždy 15. ledna a července se na velké hostině sejdou všichni příslušníci jednoho rodu: povinnost uspořádat tuto hostinu má přední člen. Patnáctého srpna slaví svůj největší svátek všechny vietnamské děti – den se nese ve znamení her, soutěží, zábavy a sladkostí. (Člověk v tísni, 2002, s. 384)

1.5.3 Tradice zachovávané Vietnamci v České republice

Rozhodně oblíbenou a důrazně dodržovanou tradicí je příprava a konzumace jídla. Na přípravu jídla si Vietnamci vyčlení i dvě či tři hodiny. Při jídle, u kterého se sejde celá

rodina, se tradičně řeší především nejdůležitější otázky z domácnosti, obchodu a vzdělání dítěte. Obědvá se velmi dlouho.

Neodlučitelnou tradicí je uctívání předků. V každé domácnosti najdeme oltář s již zmiňovanou výzdobou jakou jsou ovoce, vonné tyčinky, fotografie žijících blízkých členů rodiny i fotografie předků. Ke svým předkům se modlí téměř každého 15. v měsíci, na oltář se klade ovoce, pití a květiny, zapalují se vonné tyčinky. (Člověk v tísní, 2002, s. 384)

Rodiče většinou velice silně vedou dítě k tomu, aby mělo ve vážnosti svou vlast, aby jí zůstalo věrno. I děti narozené již na našem území jsou vychovávány v tomto duchu.

Neopomenutelnou tradicí je oslava Nového roku – již zmiňovaný Tet. I my Češi bezpečně poznáme, kdy Tet nastal a to díky tomu, že většina stánků v tržnicích je po celou dobu trvání oslav zavřená.

Na české společnosti Vietnamce překvapuje především to, že rodinu většinou chápeme pouze jako vztah mezi rodiči a dětmi, případně vztah prarodičů s vnoučaty, ale jen málokdy jako vztah s bratranci, tetičkami a strýčky - zkrátka, že se se vzdálenými příbuznými málo navštěvujeme a zpravidla se k nim chováme jako ke známým. (Kocourek, 2001, s. 103)

2 Menšiny a migranti v ČR

Chceme-li více porozumět Vietnamcům žijícím u nás, je třeba si uvědomit, že valná většina z nich nepříjíždí do Čech z malých vesnic, ale z větších obcí. Nejsou tak závislí na pěstování rýže a mají více finančních prostředků a koneckonců mají také odvahu opustit svou vlast na dobu pěti i více let. Jedná se o specifickou skupinu lidí, podle kterých se nedá obecně usuzovat, jací Vietnamci vlastně jsou. Řada vietnamských obchodníků zastávala ve své zemi původně zcela odlišné zaměstnání. Není výjimkou, že v českých tržnicích obchodují i vysokoškolsky vzdělaní Vietnamci. Připomeňme si hrdost, kterou cítí ke své zemi, jejich vlastenectví, motivy, se kterým k nám příjíždějí, ale také jejich uzavřený způsob života v komunitách.

2.1 Rasismus, xenofobie, předsudky

V 90. letech se prováděly v České republice sociologické výzkumy, které prokázaly vysoké procento negativních postojů vůči jiným národnostem či etnickým skupinám – konkrétně 85% populace. Pozoruhodné je, že tyto postoje zauímají i skupiny jinak poměrně tolerantní, jako jsou vysokoškoláci a středoškoláci či věřící. Jedno vysvětlení je dáno faktem, že naše společnost, která byla donedávna převážně „bílá“, není výchovou ani vzděláváním připravena přijmout jakoukoli odlišnost od české normy. Tento strach pramení dle slov Šiškové, z nedostatku objektivních informací, což je ve svém důsledku zdrojem stereotypů, rostoucí xenofobie a rasismu. (Šišková, 1998, s. 9)

V této práci zmiňujeme termíny, které přímo či nepřímo souvisejí s multikulturalitou. Podívejme se nyní na vymezení pojmů xenofobie, rasa a rasismus, národ a etnikum, kultura a hodnoty, migrace a asimilace z pohledu sociologického.

„**Xenofobie** je strach z toho, kdo přichází z ciziny, z cizího prostředí, mimo vlastní sociální útvar.“ (Frištenská, 1998, s. 12)

„**Rasy** jsou velké skupiny lidí s podobnými tělesnými znaky, které jsou dědičné, vytvořily se vlivem přírodního prostředí a vznikly původně v určitých geografických teritoriích: europoidní rasa v Evropě a na Blízkém východě, negroidní rasa v Africe, mongoloidní rasa v Asii.“ (Průcha, 2001, s. 28)

„**Rasismus** je souhrnné označení pro takové jednání, které překračuje vnímání rasových odlišností a přetváří se na nepřátelské aktivity vůči příslušníkům jiné rasy, jež se projevují v diskriminaci, v agresivním chování (verbálním nebo fyzickém).“ (Průcha, 2001, s. 29)

„**Národ** je osobitě a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají nejvyšší vliv společné dějiny a společné území.“ (Průcha, 2001, s. 21)

Termín **národnostní menšiny** bývá užíván k tomu, aby bylo možno zařadit pod jeden stručný pojem všechny typy a kategorie etnických společenství s výjimkou státních národů na vlastním teritoriu. Tedy jak malá etnika nedisponující vlastním národním státem, tak části velkých státních národů sídlící na území jiného státu, a dále i specifické případy na pomezí etnografické či sociální skupiny. (Průcha, 2001, s. 25)

„**Etnikum, etnická skupina** je skupina lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu.“ Lze říci, že: „Etnikum se vyznačuje vzájemnou provázaností systému kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů, historických osudů a představ o společném původu, působících v interakci a formujících etnické vědomí člověka a jeho etnickou identitu.“ (Průcha, 2001, s. 18)

Vymezení pojmu kultura označuje Průcha za nesnadný úkol především z důvodu svého specifického hlediska. Pro náš záměr chápeme kulturu v širším pojetí, tedy jako *výsledek lidské činnosti a to nejen materiální, ale i duchovní.*

„**Kultura** je souhrn prostředků a mechanismů specificky lidské adaptace k vnějšmu prostředí. Představuje program činnosti jednotlivců a skupin, který je fixovaný sociokulturními stereotypy a předávaný prostřednictvím kulturního dědictví. Kultura vystupuje v podobě:

- výtvorů lidské práce
- sociokulturních regulativů (norem, hodnot, kulturních vzorců)
- idejí (kognitivních systémů)
- institucí organizujících lidské chování.“ (Průcha, 2001, 31)

V důsledku migrace do oblastí s rozdílnou kulturou se můžeme setkat s pojmem **kulturní šok**, ten patří mezi přirozené reakce, které se objevují u lidí pobývajících delší dobu v cizím prostředí. (Kocourek, 2002, s. 49)

Hodnoty přejímáme v rámci socializačního procesu a učíme se jim již od dětství. Jsou nám předávány názory a postoje našich rodičů a prarodičů, ale také společnosti, ve které žijeme. Těchto hodnot si ceníme a jejich prostřednictvím nám je sdělováno, co je správné a důležité, jaká je naše společnost, kultura a tradice. (Šišková, 2001, s. 14)

„**Migrace** neboli pohyb či přesídlování z místa na místo, z jedné země do druhé, může být nevratné, dočasné, sezónní, kyvadlové.“ (Šišková, 1998, s. 198)

„**Asimilace** je postupné včleňování jednoho etnika a jeho kultury do jiné kultury tak, že znaky původní kultury se ztrácejí a jsou nahrazovány znaky dominantní přejímané kultury. V průběhu přirozené, nenásilné asimilace může docházet k vzájemnému obohacování participujících etnických aj. společenství.“ (Průcha, 2001, s. 34)

V současné době žije ve světě kolem 22 milionů uprchlíků, z toho v Evropě cca 1 milion osob. Hlavní příčinou současné migrace jsou socioekonomické rozdíly mezi bohatými a chudými zeměmi. Česká republika patří mezi státy, kde národnostní menšiny tvoří pouze 5% z celkového obyvatelstva. Tyto menšiny tvoří jednak lidé podobní nám barvou kůže, jazykem a historií, dále pak lidé, kteří mají jinou tradici, kulturu i jiný zevnějšek. Mezi ně patří početná skupina Romů, Arabů, Afričanů a Asiatů. (Šišková, 1998, s. 53) Tento počet se však bude velmi pravděpodobně zvyšovat nejen demografickým přírůstkem menšin, ale i faktem, že jsme od roku 2004 součástí Evropské unie. Přicházejí k nám lidé z oblastí, kde nejsou pracovní příležitosti a mnohdy ani základní podmínky pro holý život.

Již jsme zmínili, že k migraci Vietnamců na naše území dochází v současné době především z důvodu nepříliš dobrých životních podmínek ve Vietnamu. Řada migrantů se však rozhoduje, zda se v Čechách usadí natrvalo. Pomiňme nyní problematiku trvalých pobytů a změn občanství a soustředme se na kulturní a hodnotové odlišnosti. Když vezmeme v úvahu všechny výše zmíněné rozdílné hodnoty a tradice vietnamské kultury, je rozvážnost na místě. Pokud bude proces asimilace vietnamské menšiny probíhat pozvolna a nenásilnou formou, mohou se obě kultury vzájemně prolnout a ovlivnit v kladném smyslu slova. K tomu je však třeba vychovávat generace bez rasových předsudků či xenofobie. Učit se musí nejen generace dětí, ale především dospělá populace, jejíž hodnoty jsou předávány dalším pokolením. Proto by se k multikulturní výchově měla připojit pokud možno celá společnost.

2.2 Národnostní menšiny v ČR a jejich práva

Vyjmenujme zde početně významné menšiny, které žijí na území České republiky. Jsou to Bulhaři, Chorvati, Maďaři, Němci, Poláci, Rusíni, Rusové, Řekové, Slováci, Ukrajinci, Vietnamci (viz tab. č. 2 a 3). Přičemž péče o práva příslušníků menšin zahrnuje:

- Vzdělávání v mateřském jazyce (MŠMT ČR – polské národní školství, slovenské národní školství, vzdělávací programy pro romské děti a mládež, dotační politika MŠMT ČR)
- Kulturní aktivity, program uchování a rozvoje národnostních kultur (dotační politika ministerstva kultury ČR)
- Šíření a přijímání informací v mateřském jazyce (rozhlasové a televizní vysílání, vydávání periodického a neperiodického tisku) (Sulitka, A., 1998, s. 54)

Tab. č. 2 Retrospekce výsledků sčítání lidu v Čechách (Sulitka, 1998, s. 56)

ROK	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991
ROK							
národnost							
česká	6 758 983	7 304 588	8 343 558	9 023 501	9 270 617	9 733 925	9 770 527
německá	3 061 369	3 149 820	1 59 938	134 143	80 903	58 211	48 556
slovenská	15 723	44 451	258 025	275 997	320 998	359 370	314 877
polská	103 521	92 689	70 816	66 540	64 074	66 123	59 383
maďarská	7 049	11 427	13 201	-	18 472	19 672	19 932
ukrajinská a ruská	13 343	22 675	19 384	19 549	16 413	15 322	-
ukrajinská							8 220
ruská							5 062
rusínská							1 926
romská							32 903
bulharská							3 487
řecká							3 379
rumunská							1 043
rakouská							413
vietnamská							421
jiná a nezjištěná	45 737	48 754	31 211	36 649	36 220	39 300	20 162

Tab. č. 3 Cizinci s povolením k trvalému pobytu a vízem nad 90 dnů (ČSÚ, 2003, s. 27)

ROK	1999		2000		2001		2002	
	celkem	dlouhod obý pobyt	celkem	dlouhod obý pobyt	celkem	dlouho dobý pobyt	celkem	dlouho dobý pobyt
národnost								
německá	6 112	3 595	4 968	2 432	4 937	2 402	5 183	2 575
slovenská	40 362	27 344	44 265	33 136	53 294	42 444	61 102	50 106
polská	18 278	6 680	17 050	5 281	16 489	4 897	15 996	4 670
maďarská	450	111	433	93	447	101	468	120
ukrajinská	65 883	58 093	50 212	41 438	51 825	41 916	59 145	48 441
ruská	16 906	13 420	12 964	9 158	12 423	8 326	12 813	8 354
bulharská	5 030	2 699	4 018	1 716	4 101	1 935	4 183	2 019
řecká	1 068	281	925	166	835	120	793	97
rumunská	2 577	863	2 390	664	2 304	567	2 302	587
rakouská	2 282	1 480	1 859	1 049	1 858	1 044	1 949	1 133
vietnamská	24 824	16 870	23 556	15 318	23 924	14 023	27 143	13 771

Podívejme se nyní blíže na vietnamskou menšinu žijící v České republice. Podle Českého statistického úřadu žije nyní na našem území přibližně 31 000 Vietnamců, podle neoficiálních údajů je jich však kolem sedmdesáti tisíc. Patrně jedna z nejpočetnějších komunit na území Prahy je soustředěna v oblasti Prahy 4 – Libuši a Písnice, v tomto místě žije a zároveň pracuje zřejmě největší množství Vietnamců v Praze. Je zde rozsáhlý sklad zboží, do kterého jezdí nakupovat „stánkaři“ z celé České republiky – nejen Vietnamští obchodníci. Právě v této oblasti byl prováděn výzkum na základních školách – o jeho průběhu a výsledcích viz dále praktická část této práce.

Asi nejnámější místo v Praze je však Holešovická tržnice, kde dobrou polovinu stánkového prodeje reprezentují právě Vietnamci. Dnešní situace je taková, že se Holešovická tržnice stává vyhledávanou atrakcí zahraničních turistů. Přesto na Praze 7 téměř žádní Vietnamci nežijí, pouze sem dojíždějí za prací. Vietnamské komunity nalezneme na pražských sídlištích jako jsou Háje, Novodvorská, Strašnice, Malešice apod. Mimo Prahu je situace obdobná. V každém regionu, především ve větších městech se setkáváme s vietnamskou komunitou. Často zmiňovaná jsou v této souvislosti města jako Železná Ruda, Přimda či Cheb.

Cílem této práce je zjistit a zaznamenat, jakým způsobem probíhá v pražských základních školách multikulturní výchova a vzdělávání. Proto se nyní věnujme problematice názvosloví *výchova a vzdělávání* a následně pak terminologii *multikulturalita* a *interkulturalita*.

3 Výchova a vzdělávání

„**Výchova** je proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jejím vývoji. Z moderního hlediska je výchova především procesem záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulující jeho vlastní snahu, stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2004, s. 277-278)

Vzdělávání neboli edukace je proces, který se z pohledu obecné pedagogiky a didaktiky vztahuje k prostředí školy, kde probíhají procesy řízeného učení. (Průcha, Walterová, Mareš 2004, s. 53)

V dnešní době, kdy se i naše republika otevírá jiným národům a etnickým skupinám je důležité brát v úvahu, že pro jednotlivá etnika, národy či rasy existují specifické způsoby komunikace a to jak verbální tak nonverbální. Průcha ve své „Multikulturní výchově“ poukazuje na fakt, že při verbální komunikaci nebereme v úvahu pouze jazykovou rozdílnost, ale i specifičnost hodnot a norem jednotlivých ras či etnik. V nonverbální komunikaci existují různá pravidla týkající se např. *pozdravů*. Evropané si při setkání běžně podávají ruku, naproti tomu v kultuře asijských národů je tělesný kontakt při pozdravení tabu. Obdobně se uplatňují interkulturní rozdíly např. při *usmívání*. Evropané a Američané vyjadřují úsměvem sympatie, dobrou náladu, kladný postoj. V asijské kultuře je úsměv možno chápat také jako nejistotu, zmatek, rozpaky, omluvu. V jednotlivých kulturách existují také dosti rozdílné způsoby *oslovování*. Mnozí cizinci kupříkladu nechápou český způsob formálního oslovování, které se projevuje nadměrným užíváním titulů. Pro pedagogy je důležité brát v úvahu tyto rozdíly při komunikaci s dětmi a jejich rodiči jiných etnik. A právě tyto rozdíly sleduje a do jisté míry rozkrývá interkulturní psychologie. (Průcha, 2001, s. 180)

Pro výchovu a vzdělávání, ať již v prostředí školy, tak i rodiny, mají mimořádný význam také poznatky interkulturní psychologie. Je to dáno tím, že do vzdělávacích procesů zasahují faktory kulturní povahy. Existují následující problémové okruhy

vzdělávání (edukace), které interkulturní psychologie pomáhá objasňovat (Průcha, 2004, s. 148-155):

- Interkulturní rozdíly v rodinné výchově, v postojích rodičů k vzdělávání dětí
- Interkulturní rozdíly v žákovské studentské populaci, rozdílné styly učení u dětí a mládeže, rozdílné postoje ke škole a učitelům
- Interkulturní rozdíly mezi učiteli, v jejich stylech výuky a pedagogické komunikace, v orientacích na určité hodnoty a cíle vzdělávání
- Vznik a vývoj etnických, rasových, náboženských stereotypů a předsudků u dětí a mládeže a jejich možné ovlivňování školní edukací
- Psychologické problémy při vzdělávání mládeže a dospělých z etnických či rasových menšin v majoritním prostředí
- Psychologické problémy při vzdělávání dětí a dospělých ze skupin imigrantů, uprchlíků a azylantů. (Průcha, 2004, s. 155)

3.1 Multikulturní výchova a vzdělávání

Nejprve si vysvětleme rozdíl mezi pojmy *multikulturní* a *interkulturní* společnost. Na tyto termíny nahlížejme na základě postoje majoritní skupiny k přítomným menšinám.

„**Multikulturní společnost** je tvořena přítomností různých etnik, sociálních a náboženských skupin. Menšiny v multikulturní společnosti jsou spíše pasivně tolerovány než ceněny a rovnoprávně akceptovány. Více než o interaktivní komunikaci a vzájemné předávání zkušeností se zde hovoří o asimilaci a integraci podle měřítek majoritní skupiny.“ (Patočková, 1998, s. 33)

Interkulturní společnost naproti tomu aktivně podporuje vzájemné vztahy mezi majoritou a menšinovými skupinami. Základem interkulturní společnosti je respekt k odlišnostem, tolerance, rovné příležitosti. (Patočková, 1998, s. 33)

V této práci chápeme pojmy multikulturní a interkulturní za identické. Tuto problematiku výstižně definuje RVP následovně: „Multikulturní výchova v základním

vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí této rozmanitosti si pak žáci mohou lépe uvědomovat i svoji vlastní kulturní identitu, tradice a hodnoty. Multikulturní výchova se dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou, mezi školou a místní komunitou. Škola jako prostředí, v němž se setkávají žáci z nejrůznějšího sociálního a kulturního zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků - příslušníků minorit. Tím přispívá k vzájemnému poznávání obou skupin, ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků vůči „nepoznanému“.

[http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?ARI=102947&CAI=2835.](http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?ARI=102947&CAI=2835))

Názorové proudy multikulturalismu

Multikulturní vzdělávání se v západní Evropě a v severní Americe začíná rozvíjet od konce 60. let v souvislosti s konceptem multikulturalismu, který reflektuje novou společenskou situaci vzniklou v důsledku rozpadu koloniálních impérií, v důsledku stále výraznější emancipace různých sociokulturních skupin odlišných od jednotlivých národních masových kultur a v důsledku problémů s integrací přistěhovalců ze zemí třetího světa. Ideálem multikulturních teorií je společnost založená na nekonfliktní a rovnoprávné koexistenci různých kulturních, etnických, náboženských nebo jiných skupin, tedy takové společenské uspořádání, v němž jsou minimalizovány projevy jakékoli diskriminace, rasismu a xenofobie.

Koncept multikulturní společnosti je alternativou ke společnosti založené na monokulturním modelu národních států, politickým projektem, který upřednostňuje pestrost hodnot, norem a idejí před ideologickou či kulturní homogenitou.

Multikulturní vzdělávání je v této souvislosti vnímáno jako jeden z nástrojů k vytváření multikulturní společnosti, čili jako cesta k rozvoji pluralitní občanské společnosti založené na principu soběrovnosti a rovnoprávnosti jedinců i skupin. Vychází z přesvědčení, že mnohé z negativních stereotypů, na kterých je založeno předsudečné jednání vůči minoritním skupinám, jsou dětem a mladým lidem vtištěny v rámci vzdělávacího procesu, který je v národních státech orientován takřka výhradně na

předávání majoritní (národní) kultury a jejích hodnot. Obecným cílem multikulturního vzdělávání je proto zprostředkovat žákům nejen poznání vlastního kulturního zakotvení, ale i porozumění odlišným kulturám, rozvíjet v nich smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vést je k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti a otevírat před nimi cestu k porozumění různým způsobům života, myšlení a vnímání světa. (<http://www.varianty.cz/default.asp?pa=intervzd>)

Multikulturní vzdělávání je příprava na život v multikulturní realitě, příprava na sociální, politické i ekonomické aspekty interakce mezi lidmi s odlišným sociokulturním zázemím. Snahou tohoto vzdělávání je vytvářet způsobilost lidí chápat a respektovat jiné kultury než svou vlastní, komunikovat a kooperovat s příslušníky jiných kulturních skupin a obecně zlepšovat vztahy mezi majoritou a minoritami.

Multikulturní vzdělávání usiluje o rozvoj tří základních oblastí specifických dispozic účastníků vzdělávacího procesu, tedy o:

- rozvoj poznatků
- rozvoj postojů
- rozvoj kompetencí

V kontextu těchto oblastí jsou pak definovány cíle multikulturního vzdělávání. (<http://www.varianty.cz/default.asp?pa=intervzd>)

Pro úplnost zde ještě uvedme, co o multikulturní výchově píše Pedagogický slovník. **Multikulturní výchova** vyjadřuje snahy vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní. Má značný praktický význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, ras apod. (Průcha, Walterová, Mareš, 2004, s. 129)

Multikulturní výchovu můžeme zajistit nejen prostřednicím škol, ale i organizací, které se zabývají komunitními pracemi. Uveďme zde nyní některé komunitní aktivity na našem území.

3.2 Komunitní práce v ČR

Lze rozlišit několik typů organizací, které v současnosti využívají a rozvíjejí *komunitní práce* v České republice. V našem případě se zaměříme na ty, které by byly nápomocné pedagogům při jejich výuce a vzdělávání vietnamských dětí. Doc. Matoušek definuje následující typy organizací.

- „**Informační a kulturní centra**, která mohou mít často roli prostředníka při komunitním organizování, nalézat pro nedostatečně vyhraněné skupiny témata, která by mohla vzít za vlastní apod. Typem činnosti jsou podobné organizacím zaměřeným na komunitní práci v sociální a zdravotní sféře, obsahem jejich činnosti je však práce s informacemi a s kulturními hodnotami, jimž se snaží vtisknout komunitní rozměr tak, aby se např. zapojili místní obyvatelé a posílila se jejich zakotvenost v komunitě.“ (Matoušek, 2003, s. 259)

Takovým centrem je bezesporu Multikulturní centrum (MKC) v Praze 1. Zájemci (škola či veřejnost) zde mohou nalézt informace jak o pořádaných akcích, tak o existující literatuře. Součástí centra je poměrně dobře zásobený knihovnický fond (literatura zabývající se multikulturalitou).

Mezi úspěšné akce MKC patří interkulturní dílny, které mají za úkol vzbudit u žáků zájem o objevování odlišných kultur, s jejichž příslušníky se denně setkávají na ulici nebo ve škole a možná je ani moc neznají. Prostřednictvím dílen lektori seznámí žáky s kulturními, historickými, sociálními, ekonomickými a náboženskými aspekty některých menšin žijících v ČR. Záměrem interkulturních dílen je podpořit zájem o poznávání "druhých", oproštění se od stereotypů a předsudků a uvědomění si sebe sama a svých postojů. Dílny využívají originální metodiku vzešlou z MKC Praha a navazují na dvouletou tradici realizace dílen v nejrůznějších školách v celé ČR. Série interkulturních dílen pro žáky obsahuje následující tematické bloky zaměřené na národnostní či náboženské menšiny v ČR:

1. Romové	3. Číňané
2. Vietnamci	4. Židé, křesťané a muslimové

Lektoři dílen jsou zástupci daných menšin a odborníci zabývající se konkrétní kulturou či oblastí (Vietnamské dílny vede PhDr. Petra Müllerová nebo Mgr. Jiří Kocourek).

Každý blok je realizován odděleně pro skupinu maximálně 25 studentů (jednu třídu) a jejich (třídního) učitele. Je žádoucí, aby se učitel dílny účastnil a po skončení dílny s tématem pracoval i v jiných předmětech, např. ve vlastivědě, přírodovědě, výtvarné či hudební výchově atd. Podle zkušeností lektorů jsou dílny nejefektivnější pro žáky 5. tříd ZŠ. Pro učitele vyšel metodický manuál k dílnám „*My a ti druzí*“.
(<http://www.mkc.cz/clanky.shtml?x=35902>)

- **„Organizace zaměřené na rozvoj dané komunity** – jde o organizace, které mají rozvoj komunity přímo ve svém poslání. Nepracují s nějakou vizí či rozvojovým dokumentem, ale jde především o tříbení vztahů ke komunitě, o historické vazby a jejich obnovu nebo o vytvoření vazeb nových. Mohou se zabývat rozvojem města či regionu, často bývají dobře propojeny s místní správou, někdy s ní splývají.“ (Matoušek, 2003, s. 259-260)

Organizace zaměřené na udržování vietnamského jazyka, rituálů a tradic jsou v ČR například:

- Svaz Vietnamců v České republice
- Svaz vietnamských podnikatelů
- Občanské sdružení vietnamsky hovořících občanů České republiky
(Člověk v tísni, 2002, s. 375)

- **„Komunitní školy** - jedná se o nové moderní pochopení místa školy v komunitě – dopoledne se v takové škole učí žáci, odpoledne a večer slouží komunitě k setkávání různých zájmových skupin, k realizaci vzdělávacích kurzů pro místní obyvatele a k dalším, například kulturním akcím pro veřejnost. Toto pojetí školy je u nás zatím velmi neobvyklé a naráží na administrativní překážky i osobní rezistenci učitelského personálu. Vychází však z logické myšlenky propojení školy s místní komunitou, a tak i přes opatrné začátky v našich podmínkách má naději na úspěch.“ (Matoušek, 2003, s. 260)

Příkladem nám může být ZŠ Meteorologická v Praze 4, kde ředitel školy B. Šumský nechal otevřít ve školním roce 2003/4 speciální vyrovnávací kurzy českého jazyka pro vietnamské děti, které nemluví česky. K této škole se ještě vrátíme v praktické části této práce.

Rovněž vhodným příkladem je základní škola v Praze 4 - Modřanech s rozšířenou výukou jazyků, která působí již delší dobu v českých podmínkách, jako jedna z nejrozvinutějších komunitních škol.

- „**Komunitní akce (rituály)** - nejde zde o typ organizace, ale o akce, které obvykle partnersky realizuje více organizací najednou. Komunitní akce se snaží vyzdvihnout nějakou přednost (přírodní, kulturní nebo historickou), která napomáhá k identifikaci obyvatel se svou komunitou. Může jít o akci jednodenní či vícedenní, jež podporuje rozvíjení vztahů mezi všemi sektory na místní úrovni a participaci jejích obyvatel na přípravě takové akce i jejím průběhu. Úspěšná akce tohoto typu je také vizitkou města navenek a pomáhá zdravému soutěžení mezi městy v regionu.“ (Matoušek, 2003, s. 260)

V praktické rovině zde opět můžeme uvést aktivity ZŠ Meteorologická. Vietnamské děti pod vedením české paní učitelky a za spolupráce vietnamské asistentky pravidelně pořádají divadelní představení pro své české spolužáky.

Pro pedagogy zde ještě uvedme vcelku příhodnou informaci týkající se komunitního vzdělávání. V rámci aktivit pražského Komunitního centra se v listopadu 2004 konala v Unhošti Mezinárodní konference o komunitním vzdělávání. Nevládní nezisková organizace *Nová škola, o. p. s.* uspořádala první takovouto mezinárodní konferenci o komunitním vzdělávání v České republice. *Nová škola, o. p. s.* systematicky podporuje školy, které jsou komunitní, nebo se jimi chtějí stát formou předávání know-how již od roku 2000.

Cíle konference

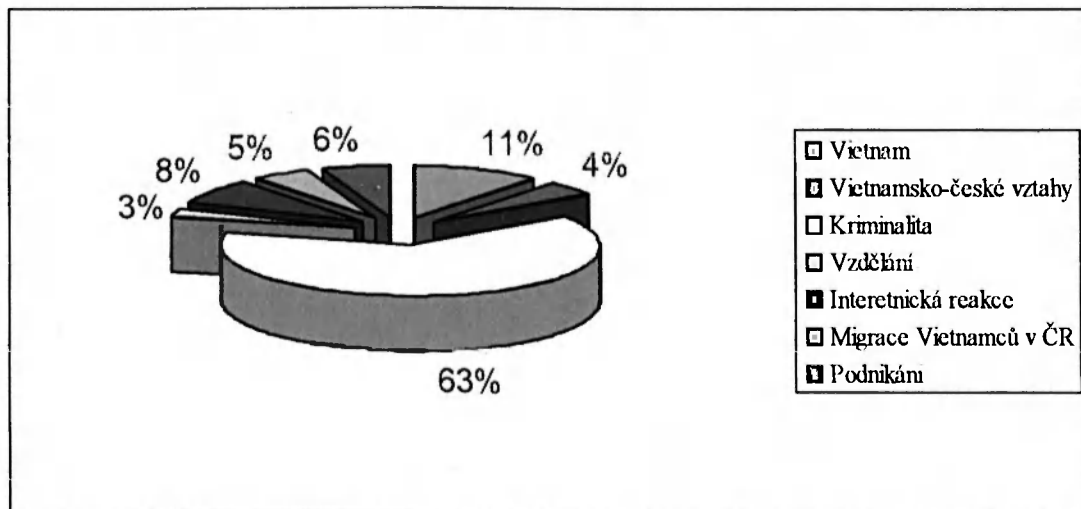
- informovat pracovníky škol o dosavadním vývoji a trendech v komunitním vzdělávání v ČR i ve světě
- představit plán rozvoje komunitního vzdělávání a jeho výhody představitelům ministerstev a krajským zastupitelům
- vytvořit prostor pro výměnu zkušeností při zavádění komunitního vzdělávání
- vytvořit podmínky pro rozšiřování sítě center realizující komunitní aktivity v ČR
- vypracovat plán dalšího rozvoje komunitního vzdělávání a jeho podpory v ČR (http://www.komunitnicentrum.cz/konference/start.php?lg=cs&main_id=m01.)

3.3 Jak média zobrazují multikulturní soužití Vietnamců v ČR

Nepředpokládáme, že by české děti na prvním stupni pravidelně sledovaly různá média (rozhlas, tisk, TV). Je však třeba vzít v úvahu, že rodiče dětí, kteří bezpochyby média sledují, mohou svými poznámkami a komentáři do značné míry ovlivnit pohled českých dětí na vietnamské spolužáky. Toto téma je pravda velmi zajímavé, nicméně není cílem této práce. Proto zde zmiňme pouze přehled mediálně zveřejňovaných informací o vietnamské komunitě žijící na území ČR.

Stanislav Brouček z etnologického ústavu nashromáždil materiály z let 1998-1999 v podobě mediálních příspěvků, které se zabývají mediálním obrazem Vietnamu, Vietnamců a vietnamství. Ve vybraném období autor sledoval nejen ústřední deníky, ale také regionální tisk, Český rozhlas, české vysílání BBC a čtyři televizní kanály (ČT 1 a 2, Nova a Prima). Je však třeba zdůraznit, že texty různých témat souvisejí s názory jednotlivých novinářů, publicistů a redaktorů. Publicistika je však podstatným reprezentantem obecného mínění a zároveň možným manipulátorem. Přestože soubor předložených témat nemůže být úplný, lze jej považovat za reprezentativní. (Brouček, 2003, s. 9)

Graf č. 1 Počty mediálních příspěvků podle témat (Brouček, 2003, s.13)

V souvislosti s touto publikací vyvstává pochopitelně otázka, do jaké míry média ovlivňují veřejné mínění týkající se multikulturního soužití Čechů s Vietnamci. Odpovědí nám může být vzdělávací kurz, který pořádá Multikulturní centrum v Praze. V rámci projektu Média a menšiny byl ve školním roce 2003/2004 vytvořen nový vzdělávací kurz *Mediální obraz cizinců a etnických a národnostních menšin v ČR*.

Tento jednodenní kurz byl určen pedagogům základních a středních škol ČR - učitelům občanské nauky a příbuzných humanitních předmětů. Jeho cílem je *výchova a vzdělávání k mediální "gramotnosti" v oblasti multikulturality*. Během kurzu měli vyučující z celé ČR možnost reflektovat roli médií při utváření obrazu menšin a cizinců v ČR. V této souvislosti byl kladen důraz na následující otázky:

- Jak správně „číst média“?
- Jsou informace o menšinách a cizincích - zprostředkované médii - nutně zkreslující?
- Je možné očekávat jistou vyváženost a objektivitu?

Kurz byl pro vyučující i příležitostí konzultovat své názory a poznatky s odborníky na zvolené téma. (<http://www.mkc.cz/clanky.shtml?x=129237>)

O zájmu médií a veřejnosti o vietnamskou komunitu žijící u nás svědčí i odvysílaný seriál *Josef a Ly*, který v listopadu roku 2004 uvedla ČT1. V seriálu natočeném podle scénáře Anny Vovsové je divákům nastíněn život obyčejné vietnamské rodiny, která se přistěhuje do Prahy a otevře si tu čajovnu. Jejich dcera, desetiletá Ly, začne navštěvovat místní základní školu a spřátelí se s Josefem. Rozhovory s některými vietnamskými herci jsou k dispozici na: <http://www.klubhanoi.cz/view.php?cisloclanku=2004111401>.

Jak je patrné, soužití Čechů a Vietnamců přináší řadu úskalí, která se postupně rozkrývají v souvislosti s délkou pobytu a přibývajícím množstvím tohoto etnika u nás. Tato problematika se však zdaleka netýká pouze Vietnamců. Dle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu byly za poslední rok zaznamenány na našem území následující pohyby cizinců: k 30. 6. 2004 byli v ČR nejsilněji zastoupeni občané **Ukrajiny** (70 496 osob, 28%) a **Slovenska** (61 681, 24%). Dále následují občané z **Vietnamu (31 501 osob, 12%), Polska** (17 102 osob, 7%) a **Ruska** (13 399 osob, 5%). (http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/pocet_cizincu_v_cr)

Na základě uvedených přehledů (viz tab. č. 1 a 2) je patrné, že počet cizinců se na území České republiky bude i nadále zvyšovat. Přispívá k tomu i fakt, že Česká republika je téměř rok součástí Evropské unie. Proto je třeba v tomto duchu vychovávat a vzdělávat nejen žáky a studenty, ale především pedagogy. V této práci jsme již zmínili některá centra, kurzy a aktivity, které by mohly být pedagogům nápomocny nejen při sebevzdělávání, ale především při multikulturním vzdělávání žáků (v ideálním případě i jejich rodin). Dnes již existuje celá řada možností, jak se informovat o multikulturních aktivitách, za rozhodně nejaktuálnější a poměrně dostupnou cestu můžeme považovat internet. Pro zájemce zde uvedeme několik odkazů na webové stránky, které se zabývají právě multikulturalitou :

- www.mkc.cz
- www.komunitnicentrum.cz
- www.rozmanitost.cz
- www.clovekvtisni.cz
- www.varianty.cz
- www.msmt.cz
- www.klubhanoi.cz

PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části se budeme zabývat otázkou, zda výchovu a vzdělávání vietnamských a českých žáků, kteří dnes již běžně navštěvují společné třídy v českých školách, můžeme označit za multikulturní. Na základě dotazníkového šetření se pokusíme shrnout informace o výchově a vzdělávání ve smyslu zpětné vazby pro pedagogy. Nastíníme i různé způsoby motivace a využití kulturních odlišností ve společné výchově a vzdělávání.

4 Výchova a vzdělávání vietnamských dětí v českých školách

Dle ČSU tvoří cizinci studující na základních školách v České republice přibližně 1,3% ze všech žáků - ve školním roce 2003/04 studovalo na základních školách 12 770 cizinců. Nejčastěji se jedná o občany Vietnamu (19% - v roce 2002 to bylo 2763 žáků), Ukrajiny (16%), Slovenska (32%) a Ruska (7%), zbylých 26% reprezentují ostatní cizinci. (ČSU, 2003, 132-137 a www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/pocet_cizincu_v_cr)

Je třeba rozlišit dva typy dětí, které studují v českých základních školách. Jednak jsou to děti, které studovaly nějaký čas ve Vietnamu a potom odjely spolu s rodiči do České republiky. Zde nastupují vždy o třídu níže, než věkem odpovídají a denně navštěvují alespoň dvouhodinový kurz českého jazyka buď v rámci školy nebo prostřednictvím soukromého doučování. Druhým typem dětí jsou Vietnamci, kteří se v Čechách narodily a navštěvovaly zde i mateřskou školu. Jejich výuka probíhá zcela srovnatelně jako u českých spolužáků. Tyto děti mají naopak problémy se svým rodným jazykem. Většina rodičů klade ve shodě se svou tradicí velký důraz na vzdělání dítěte. Některé vietnamské rodiny si najímají domácí učitelky, které jejich děti vychovávají v duchu českých tradic a zvyklostí. V posledních letech se objevuje snaha posílat děti do tříd s rozšířenou výukou jazyků – především angličtiny. Zároveň se objevují i třídy pro vietnamské děti s výukou rodného jazyka, protože mnoho dětí v českém prostředí bez intenzivního kontaktu s rodiči a mateřským jazykem vietnamštinu zapomíná. Dětem je prostřednictvím komunity připomínána jejich pravá identita a výjimečnost jejich národa.

Vietnamci, kteří pracují jako obchodníci v tržnicích jsou zvyklí pracovat od rána do večera a to včetně sobot. Je sice pravda, že děti mnohdy chodí svým rodičům pomáhat pracovat do tržnice, většinou však zůstávají značnou část dne doma samy bez rodičů. Proto je dobré doporučit takovým rodičům, aby své děti posílali do školní družiny, či aby děti navštěvovaly kromě školy i nějaké zájmové kroužky. Dětem takovéto mimoškolní aktivity pomohou nejen k lepším jazykovým dovednostem, ale zároveň se i lépe začlení do kolektivu českých dětí. Samozřejmě tato skutečnost napomůže k vytváření lepších mezilidských vztahů mezi dvěma odlišnými kulturami. Problém je totiž v tom, že oč větší důraz rodiče kladou na vzdělání svých dětí, o to menší důraz je dáván na poznávání českého prostředí a kultury. Z toho může pramenit i nezáměr o obsah probírané látky ve škole. Vždyť proč se učit o českých kulturních tradicích, když máme své vlastní, které mezi sebou udržujeme?

Hodně dětí se doma baví samo (spolu se svými sourozenci), dívají se na vietnamskou televizi, video, pořádají karaoke, hrají si s poměrně drahými hračkami, které dostávají od rodičů. Rodiče na svých dětech nešetří a dávají jim mnohdy poměrně vysoké kapesné, z části jako náhražku za to, že se jim tolik nemohou věnovat. S penězi přichází vietnamské děti do styku poměrně brzy – je to zapříčiněno právě faktem, že rodiče jsou obchodníci. Pro takové děti mají peníze mnohdy větší cenu než dárek. Berme však v úvahu, že ne všechny vietnamské děti, které ve škole potkáváme, jsou dětmi obchodníků. I mezi těmito lidmi jsou úspěšní podnikatelé ve zcela jiných oblastech než je obchodní činnost.

Co se týče školních výsledků, jsou vietnamské děti vedeny k samostatnosti, avšak rodiče bývají v tomto směru velmi nároční. Některé děti se učí ještě ráno před tím, než jdou do školy. Většina dětí se dle slov Kocourka učí memorováním. (Kocourek, 2002, s. 72)

Vztah mezi vietnamskými rodiči a českými učiteli je trochu komplikovaný. Například na třídní schůzky za sebe někteří rodiče posílají české domácí učitele. Není se vlastně ani čemu divit, vždyť mnoho rodičů ani česky neumí (kromě pár naučených frází). Je pravda, že muž jakožto hlava rodiny dítě zastupuje na veřejnosti, praktický přehled o prospěchu svého potomka však nemá. Pokud chce pedagog získat nějaké informace o vietnamském dítěti, měl by raději jednat s jeho matkou, ta má většinou přehled o všech

jeho aktivitách. Problém v komunikaci mezi učitelem a rodiči logicky vyplývá z odlišnosti kultur a především jazyka. Ve Vietnamu se přátelství a důvěra k druhé osobě buduje velmi dlouhou dobu a nestačí k tomu tři návštěvy školy. Zvykem je se vzájemně představit a několikrát se sejít, zkrátka postupně si získat vzájemnou důvěru. Pedagog musí být v tomto ohledu velmi trpělivý a rozvážný. Jakmile se mu však podaří navázat s rodiči kontakt, většina z nich se začne chovat velmi vstřícně a jakoukoliv pomoc školy výhodnou pro své dítě uvítá. (Kocourek, 2002, s. 72)

Vietnamští rodiče často přísně střeží nejen rodinné zázemí, ale i zázemí celé komunity. Nevidí důvod se příliš otevírat českým „zvědavcům“. Vztahy v komunitě jsou velmi úzce provázané a všechny informace se mezi nimi rychle roznesou i po celé České republice. Děti jsou velmi citlivé na jakékoli zobecňující hodnocení celé vietnamské komunity. Pro pedagoga je o to těžší otevřeně pracovat a realizovat vzdělávací a výchovnou stránku vyučování. (Kocourek, s. 76)

Před výzkumem samotným bylo třeba vzít v úvahu výše zmíněná fakta o Vietnamském etniku a bylo třeba se rozhodnout, jakým způsobem výzkum vést, aniž by se vietnamské děti cítily být diskriminovány.

4.1 Výzkum provedený na pražských základních školách

Cílem této práce je jednak zjistit a posoudit způsob multikulturní výchovy a vzdělávání na základních školách a v souvislosti se zjištěnými údaji nastínit možná východiska a způsoby multikulturní výchovy a vzdělávání, případně možnosti motivace žáků různých národností. K výzkumu bylo v první řadě třeba zvolit nejvhodnější sociologickou metodu. Uvedme zde pro úplnost, jaké možnosti při sběru informací sociologický výzkum využívá.

Metody sociologického výzkumu

Sociologický výzkum obecně využívá ke sběru informací celou řadu metod. Přičemž kvalita výzkumu je závislá na tom, zda jsou použity skutečně objektivní metody výzkumu a zda jsou použity přiměřeně k dané situaci. Metody většinou členíme do čtyř základních kategorií, které odpovídají zdrojům informací:

- **Pozorování** zachycuje především chování lidí v nejrůznějších situacích, dále se sledují reakce lidí na měnící se podněty. Kromě těchto zmíněných faktorů se pozorují i interakce člověka s druhými lidmi i s předmětným prostředím. Metoda pozorování je v podstatě nejrozšířenější formou zjišťování informací. Jde o metodu, při níž získáváme informace skrze vnímání objektivních jevů. Můžeme na ni nahlížet z pohledu kvantitativního i kvalitativního, pozorovatel může být zúčastněný i nezúčastněný. Tato metoda je velmi náročná především z hlediska zaznamenávání a objektivnosti shromážděných dat. (Šubrt, J., 1998, s. 120 - 125)
- **Dotazování** je patrně nejběžněji a nejčastěji využívaná metoda, která je založená na výpovědích lidí – respondentů. Metoda dotazování se opírá o výpovědi respondentů - pracuje zejména s reflexí vlastního prožívání a vnímání. Jednotlivé dotazovací techniky lze od sebe odlišit podle řady kritérií. Rozeznáváme tedy dotazy podle stupně standardizace, podle počtu respondentů, podle zaměření, zda jde o individuální či skupinové dotazování apod. Kromě toho rozeznáváme dotazování osobní, písemné, telefonické a elektronické. (Šubrt, J., 1998, s. 120 - 125)
- **Experiment** pro výzkumníka představuje zasahování v podobě různých aktivních vstupů do zkoumaných skutečností. Přímou ovlivňuje a zkoumá reakci a to buď v přísně kontrolovaných laboratorních podmínkách nebo v podmínkách přirozených.
- **Analýza věcných skutečností** zahrnuje jak skutečnosti, které vznikly spontánně, tak ty, které byly zadány jako úkoly. (Surynek, A., 2001, s. 79)

Každá metoda má své nástroje – v dotazování jsou těmito nástroji **otázky uzavřené, otevřené a polootevřené**, dále pak **otázky přímé a nepřímé**. **Uzavřené** otázky mají předem stanoveny varianty odpovědí, které by však neměly respondentovi vnucovat odpovědi, které pro něj nejsou přijatelné. **Otevřené** otázky nepředkládají dotazovanému žádnou variantu odpovědi předem a je jen na respondentovi, jakou odpověď zvolí. **Polootevřené** otázky představují spojení otevřených otázek s uzavřenými. Tyto otázky dávají respondentovi jak předem stanovenou nabídku odpovědí, tak možnost doplnění individuální alternativní odpovědi.

Přímé otázky jsou formulovány tak, že je respondentovi zřejmý smysl dotazu. Kromě tohoto významu otázka nemá žádný jiný skrytý význam. Naproti tomu otázky **nepřímé** mají sice pro respondenta zjevný význam, ale za ním se skrývá více méně význam další. (Surynek, A., 2001, s. 89)

4.1.1 Zdůvodnění volby metody

Vzhledem k faktu, že na pražských školách studují převážně méně početné skupinky vietnamských žáků, bylo v první řadě třeba vyhledat školy, kde je tento počet poněkud vyváženější, aby nedocházelo ke zkreslení údajů právě vzhledem k nízkému počtu vietnamských respondentů. Proto byly k výzkumnému šetření vybrány pouze dvě základní školy, které splňují tuto podmínku. Jedná se o Základní školu Meteorologickou na Praze 4 - Libuši a o základní školu v Praze 4 - Písnici. Naším cílem bylo oslovit větší počet žáků 4. a 5. ročníků, ve kterých studují jak české, tak vietnamské děti. Vzhledem k časové náročnosti výzkumu a k objektivizaci údajů byla pro výzkum zvolena dotazníková metoda.

Kromě písemného dotazníkového šetření určeného žákům, bylo součástí sběru informací i dotazování pedagogů. Osloveny byly v první řadě ředitelky a ředitelé základních škol na Praze 7 – právě díky těmto informacím vyšel najevo fakt, že na čtyřech základních školách v Praze 7 studují na 1. stupni pouze dva vietnamští žáci. O něco příznivější situace je na základní škole Palmovka na Praze 8 – tato škola se však odmítla dotazníkového šetření zúčastnit. Pro tyto oblasti se autorka rozhodla právě z důvodu velkého počtu vietnamských žáků. Početnější skupiny vietnamských žáků a

především sdílnější pedagogy se podařilo nalézt až na již zmiňovaných školách na Praze 4. Z dotazování ředitele, jeho zástupce a některých pedagogů těchto dvou škol vyplynul souhrn níže uvedených informací.

4.1.2 Informace o zkoumaných školách

Základní škola v Praze 4, Meteorologická byla zřízena k 2. 4. 1997 jako příspěvková organizace s právní subjektivitou. Vzdělávacím programem této školy je:

- Základní škola – pro 1. – 9. ročník
- Montessori - pro MŠ a 1. – 5. ročník (dle zájmu rodičů)

Škola má celkem 432 žáků, na prvním stupni studuje 214 a na druhém stupni 218 žáků. Ve škole je 14 učitelů na prvním stupni a 18 učitelů na druhém stupni, z toho jsou dva důchodci, kteří mají částečný úvazek. Ve škole studuje celkem 43 vietnamských dětí, z toho 20 žáků je na prvním stupni. Pro tyto děti byla ve školním roce 2003/04 zřízena speciální třída pro výuku českého jazyka. Děti z prvního stupně navštěvovaly dopolední výuku ve své kmenové třídě a krom toho docházely každé odpoledne na dvě hodiny do této speciální třídy. Žáci z druhého stupně absolvovali denně 4 dopolední hodiny výuky českého jazyka a následně podle možností navštěvovali vybrané předměty ve své kmenové třídě. Tento projekt byl financován jednak grantem a částečně organizací Bambus. V letošním školním roce je toto vzdělávání financováno pouze z grantu. Prvostupňové vietnamské děti navštěvují svou kmenovou třídu a na výuku českého jazyka docházejí buď v odpoledních hodinách nebo v rámci předmětů jako je výtvarná či hudební výchova. Žáci na druhém stupni dopoledne navštěvují také kmenovou třídu a odpoledne docházejí podle možností na 4 hodiny českého jazyka denně. Jak se tato výuka bude realizovat v příštím školním roce se zatím neví, protože grant již škola nezískala.

Již výše jsme zmiňovali způsob zařazování vietnamských žáků do tříd a ne jinak je tomu i na této škole. Pokud jsou žáci schopní alespoň částečně česky komunikovat, jsou zařazeni do ročníku, kterému odpovídají svým věkem. Žáci, kteří přicestovali z Vietnamu a česky neumí vůbec, jsou zařazováni vždy o ročník níž, než odpovídají

svým věkem a dochází na 2-4 hodiny denně na výuku českého jazyka. Pro vietnamské děti, které se v Čechách narodily, se vietnamská komunita v čele s panem Tungem snažila zřídit speciální kroužek – řekněme Vietnamskou vlastivědu. Cílem bylo seznámit tyto děti s Vietnamem, jeho kulturou a jazykem. Pozoruhodné je, že ze strany dětí byl o tuto aktivitu projevem velmi malý zájem. Právě pan Tung, který mimochodem funguje jako zástupce a zprostředkovatel mezi českou školou a vietnamskou komunitou se zasloužil o to, že vietnamské děti dochází právě na tuto školu v tak velkém počtu. Nárůst vietnamských žáků, kteří studují na této škole byl zaznamenán již před pěti lety a lze říci, že co do počtu studentů je situace stabilní.

Zájem vietnamských rodičů o vzdělávání svých dětí je velmi individuální. Někteří rodiče kladou na své děti vysoké nároky, někteří naopak neprojevují téměř žádný zájem. O návštěvnosti třídních schůzek již bylo všeobecně řečeno a ne jinak je tomu i na této škole. Většina vietnamských rodičů na schůzky nedochází. Na druhou stranu o sobě vietnamské děti dávají vědět každoročním divadelním představením, které je určeno pro rodiče a děti české i vietnamské. Co se týče studijních úspěchů všech žáků ve škole, právě vietnamské děti patří mezi ty úspěšnější.

Hodnocení vietnamských žáků je v první řadě slovní, někteří žáci dostávají klasifikované vysvědčení spolu se slovním hodnocením, jiní dostávají pouze slovní hodnocení. V tomto ohledu je přístup ke studentům velmi individuální. Pochopitelně vyvstává otázka, jak si s česky psaným slovním hodnocením poradí vietnamští rodiče, kteří většinou česky příliš neumí.

Pedagogové této základní školy nebyli nijak odborně instruováni či školeni v oblasti multikulturní výchovy ani jinak vzdělávání v souvislosti s vietnamskou kulturou. Co se týká komunikace mezi pedagogy a vietnamskými žáky, existují překladové slovníčky základních pojmů učiva základních škol pro většinu předmětů. Tyto slovníčky vydalo v roce 2002 vydavatelství SPN a jsou určeny menšinám, které studují na českých školách, jako jsou právě Vietnamci, Ukrajinci, Rusové a Poláci.

Zajímavou informací pro naši práci je i fakt, že škola nebyla doposud nucena zabývat se žádnými rasistickými problémy. Vietnamské děti se dle slov pedagogů velmi dobře zařadily do kolektivu českých dětí. Na škole nejsou s vietnamskými žáky ani kázeňské

problémy, ani výrazné studijní problémy. Ani problematika šikany jak vůči vietnamskému, tak vůči českému etniku nebyla doposud na této škole zaznamenána. Výzkumu se zúčastnila čtvrtá a pátá třída – celkem však pouze 28 respondentů, z toho 9 vietnamských žáků.

Základní škola L. Coňka na Praze 4 – Písnici má více jak stoletou tradici. Jde o školu takřka rodinného typu. Studuje se zde pouze v rámci prvního stupně. Vzdělávacím programem této školy je *Základní škola* pro 1. – 5. ročníky. Od každého ročníku je zde pouze jedna třída s cca 14 žáky. Co se týče studijních výsledků, mají vietnamské děti stejně dobré výsledky jako děti české. Ani na této škole nebyli pedagogové připravováni na výuku jiného etnika. Ani na této škole se doposud nesetkali s problematikou rasismu či šikany jak vůči Vietnamcům, tak Čechům. Vietnamské děti navštěvují ročník podle úrovně českého jazyka (s ohledem na věk). Žáci jsou hodnoceni slovně, případně dostávají vysvědčení jako ostatní spolužáci – toto je velmi individuální. Výzkumu se účastnila čtvrtá i pátá třída – celkem 25 respondentů, z toho 5 vietnamských žáků.

4.1.3 Sestavení dotazníku

Jelikož byly osloveny dvě národnosti, bylo třeba sestavit dotazník takovým způsobem, aby nemohl být označen pro žádnou z národností jako diskriminující. Bylo třeba formulovat všechny otázky tak, aby na ně mohl odpovídat jak žák český, tak vietnamský. Pro tuto věkovou kategorii je vhodné sestavit dotazník o maximálním počtu deseti položek. Je příhodné kombinovat otázky uzavřené a otevřené – především kvůli časové náročnosti při vyplňování respondenty. Je třeba brát v úvahu, že ne každá škola, popřípadě třída je ochotna věnovat delší čas vyplňováním dotazníků. Proto bylo nutné sestavit dotazník takovým způsobem, aby žákům vyplňování jednotlivých položek nepřipadalo nezáživné či nudné. Důraz byl kladen i na fakt, aby dotazník byl pro respondenty přehledný. Snahou pochopitelně též bylo, aby otázky logicky po sobě jdoucí nutily žáka zamýšlet se nad vlastním chováním a nad vztahy ke svým spolužákům. Při shromažďování údajů bylo dbáno na ochranu osobních údajů, proto byl dotazník vyplňován anonymně.

První část dotazů lze charakterizovat jako zjišťování míry xenofobie a rasismu mezi žáky. První dotaz zjišťuje, zda se děti přátelí s vrstevníky z jiných zemí. Uzavřené otázky jsou vždy doplněny otázkou otevřenou, která slouží k doplnění či zdůvodnění předchozího dotazu. Tyto otevřené dotazy mají svůj skrytý význam. Ve druhé otázce nás zajímá, zda jako svého kamaráda (cizince) uvedou děti své vietnamské spolužáky, nebo budou uvádět zcela jinou národnost. Třetí otázka pátrá po názoru, zda dětem vadí studování spolu s cizinci. Záměrně je uvedena v takovém pořadí, aby si respondenti mohli uvědomit, zda jim vadí studování, ale nevadí přátelství s příslušníky jiných národností. Ještě důraznější je otázka, zda by dětem vadilo sedět vedle spolužáka z cizí země. Tato otázka byla mířena především na české děti, aby si uvědomily, jak musí být pro jejich vietnamské spolužáky obtížné rozhodnutí, zda sedět v lavici raději sám a nikomu nerozumět, či sedět s Čechem. Pro zdůvodnění své odpovědi, případně doplnění informace slouží pátá otázka.

Další trojice otázek je provázána myšlenkou společné pomoci. V šesté otázce nás zajímá, zda je respondent ochoten pomoci spolužákovi z jiné země kupříkladu s úkolem. Za touto otázkou následuje dotaz, zda někdo s učením pomáhá respondentovi. Tyto dotazy jsou opět sestaveny tak, aby se každý mohl zamyslet, zda je ochoten pomoc přijímat i opěťovat. Proto ihned následuje otevřená osmá otázka, ve které se má respondent zamyslet nad konkrétními osobami, které mu pomáhají.

Poslední část dotazníku je věnována polootevřeným otázkám. Devátou otázkou se snažíme zjistit, zda se čeští a vietnamští spolužáci setkávají i na mimoškolních aktivitách, jako jsou zájmové kroužky apod. V desáté otázce nás zajímá, zda si děti ve třídě vytvořily nějaký společný rituál v duchu sbližování dvou kultur. Přesné znění dotazníkového šetření je uvedeno v příloze č.8.

4.1.4 Vyhodnocení výzkumu

Analýza dat

Cílem analýzy je odhalit smysl toho, co je obsaženo ve shromážděných datech. Všechny kroky výzkumu – od formulování problémů, sestavení dotazníku, až ke sběru dat - jsou

podřízeny hledání tohoto smyslu. Kvantitativní analýza dat, která má v rámci výzkumů drtivou převahu, má podobu matematické statistiky. Cílem je data shrnout, porovnat a nalézt v nich podstatné vztahy a souvislosti. Základním smyslem je pak připravit data do formy, která umožní jejich správnou interpretaci.

Ke kvalitativní (obsahové) analýze se přistupuje především tehdy, je-li nutné rozšifrovat sdělení respondentů, která nelze bezprostředně změřit. Zvláště se to týká odpovědí na otevřené otázky, kde je výzkumník nucen nejdříve odpovědi věcně posoudit a definovat jejich smysl. Kvantitativní analýza je tedy „odhadováním“ smyslu získaných informací.

V obecném smyslu lze analýzu rozdělit do kroků *editace dat*, která zahrnuje kontrolu a případnou úpravu jednotlivých záznamů. Dalším krokem je tzv. *kódování*, což je v podstatě technická procedura, během níž jsou data kategorizována a následně převedena do numerických symbolů. *Tabelace dat*, jako krok třetí, představuje základní zpracování výsledků a směřuje k prezentaci prostřednictvím shrnutých odpovědí respondentů zaznamenaných do přehledných tabulek. Posledním krokem jsou tzv. *pokročilé analýzy*, ve kterých dochází k testování stanovených hypotéz a také ke konstrukci odhadů. (Šubrt, 1998, s. 135 - 140)

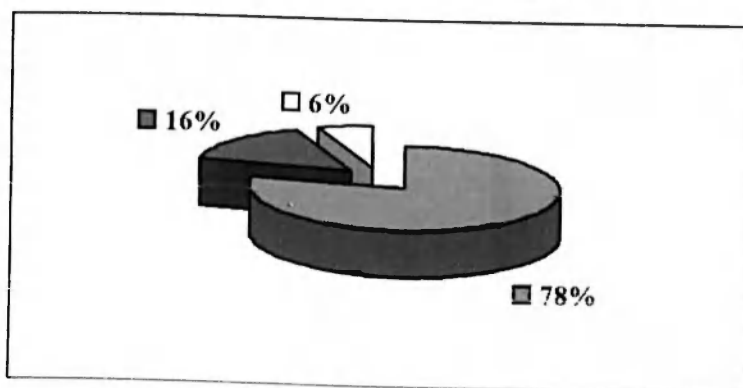
V první fázi analýzy byly v tomto případě odpovědi respondentů obou základních škol zpracovány tříděním na skupiny sourodých odpovědí. Ve druhé fázi bylo nutné v rámci kategorizace odpovědí na otevřené otázky zavést kódy – A, B, C, případně D,E, které zastupují shodné typy odpovědí. Odpovědi pak byly ve třetí fázi zaznamenány spolu s numerickým a procentuálním vyjádřením do přehledných tabulek. Ke každé tabulce se vztahuje vlastní hypotéza, kvalitativní analýza, slovní zhodnocení, případně shrnutí vzhledem ke získaným výsledkům.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo **53** respondentů z celkového množství **68** oslovených žáků z obou škol. Většina nezúčastněných respondentů byla v době sběru informací nepřítomná – konkrétně **11** žáků. Pouze **4** respondenti neodevzdali dotazník a to bez udání důvodu (viz návratnost dotazníku tab. č. 4). Již jsme zmínili, že se jednalo o respondenty čtvrtých a pátých ročníků dvou pražských základních škol. Co se národností týče, dotazováno bylo **26%** vietnamských respondentů a **74%** respondentů českých. Rozlišení pohlaví není v tomto výzkumu důležité, jen zmiňme, že se výzkumu účastnily jak dívky, tak chlapci stejné věkové kategorie.

celkem oslovených	zúčastněných	absence	neodevzlaných
68	53	11	4
100%	78%	16%	6%

Tab.č.4 Přehled návratnosti dotazníků

Graf č.2 Návratnost dotazníků

1. Kamarádíš se s klukem či holkou z jiné země?

V dotazovaných třídách studují vždy alespoň 3 Vietnamci, proto předpokládáme, že se Čechům a Vietnamcům podařilo vzájemně se spřátelit. Nicméně očekáváme, že děti pravděpodobně uvedou i jiné cizince, než jen své spolužáky.

Tab.č. 5

varianta	ANO	NE	NEVÍM	respondentů celkem
počet opovědí	43	10	0	53
počet odpovědí v %	81%	19%	0%	100 %

Z tabulky je patrné, že většina spolužáků se vzájemně kamarádí. Překvapivě 81% dětí uvádí, že má kamaráda cizince a to přímo ve škole (ve třídě). Pouze 19% dětí odpovědělo negativně, což však můžeme přisoudit i faktu, že některé děti jsou spíše introvertní a nemají potřebu vyhledávat si mezi vrstevníky větší počet kamarádů.

2. Pokud jsi odpověděl(a) ano, napiš prosím, z jaké je země:

V této otázce očekáváme jednak odpovědi v rámci třídy (tedy jak kamarády české, tak vietnamské) a jednak v rámci přátelství dětí s jinými cizinci.

Tab. č. 6

varianta	Čech	Vietnanc	jiná země	respondentů celkem
počet opovědí	14	22	7	43
počet odpovědí v %	33%	51%	16%	100 %

Všech 14 vietnamských respondentů uvedlo, že se s českými spolužáky přátelí. Z českých respondentů se k přátelství s Vietnamci přihlásilo celých 51%. V položce „jiná země“ se nejčastěji objevovaly následující národnosti: Slováci, Němci, Poláci, Američané.

3. Jaký je tvůj názor na to, že společně studuješ se spolužákem z jiné země?

Je patrné, že respondenti jsou ochotni označit za kamaráda dítě jiné národnosti a to nejen spolužáky, ale kupříkladu kamarády z prázdninových pobytů apod. V této otázce však přeci jen předpokládáme, že se projeví jistá míra xenofobie vůči spolužákům - cizincům.

Tab. č. 7

varianta	jsm rád	je mi to jedno	vadí mi to	respondentů celkem
počet opovědí	18	28	7	53
počet odpovědí v %	34%	53 %	13%	100 %

Navzdory předpokladům, se více jak polovina dětí přiklání k odpovědi neutrální. V negativní odpovědi je patrná názorová změna. Zatímco v první otázce uvádí 19% respondentů, že se s cizincem nepřátelí, pouze 13% respondentů se v této otázce vyjadřuje k cizincům ve třídě negativně. Nutno podotknout, že všichni dotazovaní Vietnamci se vyjádřili v pozitivním smyslu a jejich odpovědi tak tvoří 34% kladných ohlasů (za přispění pouze 4 českých respondentů).

4. Sedl(a) by sis ve škole vedle spolužáka z jiné země ?

Zde bude pochopitelně řada respondentů váhat – většina vrstevníků této věkové kategorie preferuje za spolusedícího žáka osobu stejného pohlaví. Přesto očekáváme převážně pozitivní ohlas na tuto otázku. Již jsme zmínili, že otázka je cílena především

na české děti. Snahou je, aby si žáci uvědomili, jak musí být pro jejich vietnamské spolužáky obtížné rozhodnutí, zda sedět v lavici raději sám a nikomu nerozumět, či sedět s Čechem (ať dívkou nebo chlapcem).

Tab. č. 8

varianta	ANO	NE	NEVÍM	respondentů celkem
počet opovědí	33	7	13	53
počet odpovědí v %	62%	13%	25%	100 %

Odpovědi pozitivního rázu na tuto otázku bylo celkem 62% - opět uvedme, že všichni vietnamští respondenti spadají do této kategorie odpovědí. Tentokrát se však připojilo i větší množství českých respondentů. Dle předpokladu 25% respondentů váhalo a uvedlo raději neutrální formu odpovědi. I v této odpovědi se objevuje 13% respondentů, kteří se k této otázce vyjadřují negativně.

5. Napiš, prosím, důvod tvé odpovědi v otázce č. 4 ?

V této otázce se pravděpodobně sejde větší počet nesourodých odpovědí, i zde se patrně projeví váhavost směrem k pozitivní odpovědi.

Tab. č. 9

varianta	A	B	C	D	E	respondentů celkem
počet opovědí	27	7	6	10	3	53
počet odpovědí v %	52%	13%	11%	19%	5%	100 %

Sešlo se pět variant odpovědí: A) jsme přátelé   B) nejsme přátelé
C) bez odpovědi   D) je mi to jedno   E) jiná odpověď

Z kategorie „jiná odpověď“ si uvedme pro zajímavost odpovědi respondentů:

... „Protože nám to říkala paní učitelka“ (vietnamská dívka, 4. ročník) – tuto odpověď máme patrně chápat ve smyslu: „chováme se tak, protože se to od nás očekává“, což jen dokládá, jak se ve Vietnamu dbá na slušné vychování a učitel je brán jako velká autorita.

..., „Vadí mi jiný národ“ (český chlapec, 5. ročník)... „My jsme v Čechách a tohle je česká škola!“ (česká dívka, 4. ročník) – tyto odpovědi patrně kopírují názor některého z

rodinných příslušníků, není pravděpodobné, že by žák čtvrtého či pátého ročníku měl takto ostře vyhraněný názor. Přesto je celkem 52% veskrze přátelských a tudíž kladných reakcí na tuto otázku. Počet negativních odpovědí naznačuje, že 13% dětí s jiným etnikem nekamarádí.

6. Když tě poprosí o pomoc (například s úkolem) spolužák z jiné země, pomůžeš mu?

Zde je očekávána obdobná reakce jako v otázce č.4 – žáci budou pravděpodobně váhat, ale předpokládáme, že se přesto většina přikloní k převažující kladné odpovědi.

Tab. č. 10

varianta	ANO	NE	NEVIM	respondentů celkem
počet opovědí	37	5	11	53
počet odpovědí v %	70%	9%	21%	100 %

Poměrně velké procento respondentů (21%) projevilo neutrální, váhavý postoj k této otázce. Přesto valná většina (70%) pomoc slibuje. To naznačuje, že i respondenti, kteří se z cizinci nepřátelí a sedět by s nimi nechtěli, jsou ochotní jim pomoci.

7. Pomáhá ti někdo s učením nebo s úkoly do školy?

Tato otázka je v dotazníku uvedena proto, aby si každý respondent uvědomil, že i on sám někdy pomoc potřebuje. Očekáváme tudíž převahu pozitivních reakcí.

Tab.č.11

varianta	ANO	NE	NEVIM	respondentů celkem
počet opovědí	40	10	3	53
počet odpovědí v %	75%	19%	6%	100 %

Již bylo řečeno, že tato a předcházející otázka je v dotazníku uvedena především z toho důvodu, aby se každý mohl zamyslet nad tím, zda je ochoten pomoc přijímat i opětovat. Jak je z tabulky patrné, opravdu velká část žáků pomoc sama vyhledává (75%). Odpovědi všech vietnamských respondentů spadají do této kategorie.

8. Pokud jsi odpověděl ano, napiš prosím, kdo ti nejčastěji pomáhá:

Pravděpodobně se nejčastěji vyskytne odpověď ve smyslu pomoci od některého z rodinných příslušníků.

Tab.č.12

varianta	rodina	spolužáci	nikdo	respondentů celkem
počet opovědí	26	14	13	53
počet odpovědí v %	49%	26%	25%	100 %

Odpovědi jsme rozdělili do tří shodných skupin odpovědí. V kategorii „rodina“ se nejčastěji objevovala matka, dále otec a oba prarodiče. U vietnamských respondentů se objevovala buď odpověď *sestry* nebo *spolužáci*.

Další početnou skupinou shodných odpovědí byli *spolužáci* a uváděli je jak děti české, tak vietnamské. Na druhou stranu poměrně velké procento respondentů (13%) uvedlo, že jim nikdo nepomáhá. Otázkou je, zda pomoc chtějí, žádají o ni, avšak v jejich okolí není nikdo ochotný jim pomoci, či jsou tito žáci tak samostatní.

9. Chodíš do nějakého kroužku (např. kroužek VV, sport)?

Zajímalo nás především, zda se bude některý zájmový kroužek výrazněji opakovat – a to jak u českých, tak vietnamských dětí. Také jsme pátrali, jakou formou děti nejčastěji využívají svůj volný čas.

Tab.č.13

varinata	ANO	NE	NEVÍM	respondentů celkem
počet opovědí	35	18	0	53
počet odpovědí v %	66%	34%	0%	100 %

Poměrně velké procento dětí navštěvuje nějaké mimoškolní aktivity. Z vietnamských dětí se zájmových kroužků účastní pouze 1/3 respondentů: všichni uvedli sport (kung-fu, judo, fotbal). Z tohoto jasně vyplývá, že vietnamské děti navštěvují minimum

mimoškolních aktivit a pokud nějaké navštěvují, není to aktivita v rámci základní školy – tudíž místo, kde se mohou dále setkávat se svými spolužáky.

Pokud ano, napiš do jakého:

Předpokládali jsme rozmanitost odpovědí a možnost, že některé děti navštěvují více zájmových kroužků naráz. Z analýzy však vyplynulo, že rozdíl není tak markantní.

Tab.č.14

varianta	sport	hudba	PC	VV	DV	respondentů celkem
počet odpovědí	16	7	5	3	6	37
počet odpovědí v %	44%	19%	13%	8%	16%	100 %

V kategorii sport se objevovali odpovědi typu: fotbal, tenis, míčové hry, aerobic či kung-fu. Z hudební výchovy byla nejčastěji uváděna flétna a piano. Poměrně velké zastoupení měl počítačový kroužek a kroužek dramatické výchovy. Z výtvarné výchovy byla uvedena pouze keramika. Již jsme však zmínili, že se neshodovaly odpovědi vietnamských a českých respondentů – tudíž v mimoškolních aktivitách se děti míjejí.

10. Máte ve škole ve vaší třídě nějaký společný rituál?

Předpokladem bylo, že si třída vypěstuje rituál, který by vzájemně oslovoval i obohacoval české a vietnamské děti.

Tab. č. 15

varianta	ANO	NE	NEVÍM	respondentů celkem
počet odpovědí	25	21	7	53
počet odpovědí v %	47%	40%	13%	100 %

Zde byl stav odpovědí poměrně vyrovnaný. Je však pravděpodobné, že 13% respondentů, kteří uvedly neutrální typ odpovědi, si jen nemohli na konkrétní rituál vzpomenout.

Pokud ano, napiš prosím jaký:

Vyskytly se pouze tři varianty odpovědí a to následující:

A) komunikační kruh   B) třídní hymna   C) pozdrav

Tab. č. 16

varianta	A	B	C	respondentů celkem
počet opovědí	8	9	8	25
počet odpovědí v %	32%	36%	32%	100 %

Pro úplnost zmiňme, že žádný rituál neuvedli právě respondenti pátého ročníku.

Interpretace výsledků výzkumu

Nyní se pokusme interpretovat výsledky dotazníkového výzkumu a uvedme zde obecné závěry tohoto šetření. Již jsme zmiňovali, že v první části dotazníku zjišťujeme míru xenofobie a rasismu jednak českých žáků vůči Vietnamcům, ale i opačně Vietnamců vůči Čechům. Z dotazníkového šetření vyplývá poměrně pozitivní závěr, že celkem 81% respondentů se přátelí s cizinci. Stejně pozitivně vyznívá i fakt, že nadpoloviční většina (62%) respondentů by seděla v jedné lavici s cizincem. Procento negativních odpovědí poukazuje na poměrně malou míru xenofobie - celkem 18% respondentů vyjádřilo výhrady k přítomnosti cizinců ve třídě. V porovnání s výsledky z devadesátých let, kdy byla u respondentů zjištěna vysoká míra negativních postojů (85%) k menšinám žijícím na našem území, můžeme tento posun označit za příznivý.

Druhá část dotazníku byla zaměřena na otázky vzájemné pomoci. I z tohoto šetření vyplývá, že míra ochoty pomoc přijmout a opěťovat je poměrně vysoká. Celkem 70% respondentů se vyjádřilo kladně v případě pomoci spolužákovi jiné národnosti. Stejně tak je i vysoké procento pozitivních odpovědí ve smyslu přijaté pomoci (75%). Je pozoruhodné, že celých 26 % respondentů uvedlo, že pomoc přijímá od svých spolužáků. I zde se tedy potvrzuje, že míra tolerance a vzájemného akceptování je poměrně vysoká.

Z třetí části dotazníku vyplývá, že sice 66% respondentů navštěvuje různé mimoškolní aktivity, ale zároveň poukazuje na fakt, že v těchto mimoškolních aktivitách se již vietnamské a české děti nestřetávají, tudíž ani nesbližují a vzájemně neovlivňují. Je tedy patrné, že by měla být podpořena snaha o přenesení multikulturality za hranice školních lavic a budov.

K otázce společného rituálu se pozitivně vyjádřilo 47% respondentů, což se může jevit jako poněkud malé procento. Již jsme však zmínili, že 13% respondentů si nebylo rituálem jistých. Tuto skutečnost si můžeme vysvětlit tak, že zmiňovaných 13% respondentů si existenci rituálu ve třídě nemusí pouze uvědomovat. Pedagogové by si však měli uvědomit, že právě tímto směrem lze multikulturní výchovu nenásilně uplatňovat. Právě přes takové zdánlivé „maličkosti“, jako je třídní rituál, může multikulturní výchova nenásilně přicházet do českých škol.

4.2 Využití multikulturní výchovy a vzdělávání

Jak již bylo řečeno, vietnamské děti nemusí vždy jevit velký zájem o obsah českého vyučování, i tak se však memorováním dokáží probranou látku velmi dobře naučit. Když se tyto děti něco naučí, jsou velice rády, když své dovednosti mohou předvést ostatním. Pokud tedy dostanou příležitost k předvedení a dostane se jim pochvaly, budou většinou pro příště dobře motivovány. Vietnamské děti mají mnohdy velmi poetické duše, což můžeme vycítit i z charakteru jejich vietnamské slovní zásoby. Pokud dostanou v hodině prostor například k vyjadřování svých pocitů, může být i při jejich nepřilíh dokonalé češtině toto pro celou třídu velmi přínosné. Rozhodně takto pomůžeme českým spolužákům pochopit alespoň částečně kulturní odlišnost.

Způsob ovlivnění motivace

Průcha definuje motivaci žáků při výuce jako: „ Výsledek procesu motivování, na němž se podílí jednak žák sám, jednak učitel, rodiče, spolužáci. Učitel může ovlivňovat motivaci svých žáků mnoha způsoby. Patří k nim:

- vytváření adekvátního obrazu o žácích
- učitelovo očekávání vůči žákům (Pygmalion-efekt, Golem-efekt)

- probuzení poznávacích potřeb žáků (problémové úlohy)
- probuzení sociálních potřeb žáků (sociální klima ve třídě)
- probuzení výkonové motivace (sociální norma, individuální norma)
- využití odměn a trestů
- eliminování pocitu nudy
- předcházení strachu ze školy, určitého předmětu, ze zkoušení.“ (Průcha, 2004, s. 128)

Motivace žáků ve třídě

Vzhledem k zavádění Rámcově vzdělávacího programu do škol mají pedagogové, kteří mají ve třídě děti jiných národností, větší prostor k improvizaci v kurikulu. Nemusí se již tak striktně držet osnov základní, obecné či národní školy. Již jsme zmínili, co v sobě multikulturní výchova dle RVP zahrnuje.

K motivování žáků (jak českých tak vietnamských) bychom zcela konkrétně mohli využít celou řadu možností. V praktické rovině bychom k jednotlivým bodům našli následující uplatnění:

- V prvé řadě očekáváme pedagoga bez jakýchkoliv rasových předsudků.
- Pedagog bude ke všem svým žákům přistupovat s pozitivním očekáváním.
- Pedagog využije vyprávění o cizích národech v rámci vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět“ (dle RVP) - vytváření projektů o České republice, o Vietnamu (co je charakteristické pro danou zem, její kulturu, jaké jsou typické tradice, uznávané hodnoty, svátky) – právě zde je prostor pro vytváření třídních rituálů (třídní hymna, pozdrav, tanec, socha apod.).
- Pedagog využije dramatické, hudební, výtvarné i tělesné výchovy (Umění a kultura, Člověk a zdraví dle RVP), aby mohl vzájemně demonstrovat rozdíly ve výuce u nás a ve Vietnamu. Ve Vietnamu je kupříkladu běžné, že lidé z měst chodí každé ráno na hodinu cvičit do parku ať už tai-chi, tak různé tance či protahování. Nutno podotknout, že cvičí všichni, bez rozdílu věku. V Čechách je spíše zvykem sportovat až odpoledne po škole či práci. České děti jistě zmíní cyklistiku coby oblíbený sport. Vietnamské dítě je naproti tomu zvyklé používat kolo jako dopravní prostředek.

- Uplatnění najdou také metody a techniky dramatické výchovy, kdy si každý z žáků může vyzkoušet například *hraní rolí* jiného etnika v cizím prostředí. České i vietnamské děti tak mají příležitost zažít situace, se kterými se mohou v životě skutečně setkat a které si tak mohou předem prozkoumat. Mají možnost vyzkoušet si roli někoho jiného a podívat se na problém jeho očima. Díky tomu mohou zažít a pochopit množství citů i názorů a pomohou se v nich zorientovat.
- Rozumným způsobem lze využít i přítomnost rodičů vietnamských dětí. Ti mohou přijít do školy a diskutovat s dětmi o rozdílnosti kultur. Toto samozřejmě lze pouze za předpokladu, že rodiče alespoň částečně hovoří česky, mohou však také využít vlastní děti coby tlumočníky – překladatele.
- Pozvat do třídy externistu – odborníka z MKC, které pořádá multikulturní dílny (např.: *Kouzlo vietnamských pagod a zahrad* – lektorka Petra Müllerová)
- V rámci jazykové komunikace se můžeme s vietnamskými dětmi vzájemně obohatit o česká a vietnamská přísloví a hádanky a hledat v nich podobnosti a rozdíly. Rozhodně zajímavé také bude pátrat po významu jmen a příjmeních českých i vietnamských. Jako samostatnou kapitolu motivace žáků ve škole je třeba uvést pohádku.

4.2.1 Pohádka jako nástroj motivace v multikulturalitě

Na prvním stupni se velmi často pracuje s pohádkou. Česká pohádka se od vietnamské liší hned v několika bodech. Vietnamské pohádky, se kterými se u nás setkáváme, můžeme tématicky rozdělit následovně:

- **Pohádky o zvířatech** - je pozoruhodné, že v těchto pohádkách spolu hovoří lidé a zvířata společným jazykem – kosmologické představy starých Vietů byly takové, že při stvoření světa spolu lidé, zvířata i duchové komunikují společným jazykem („*Člověk, buvol a tygr*“). České pohádky také rozlišují zvířecí pohádky, kde spolu zvířata mluví společným jazykem.
- **Mytologické a etiologické pověsti** - vysvětlují vznik a příčinu přírodních úkazů, například proč jsou každý rok povodně – hadi coby děti vodního krále v pohádkách ohlašují záplavy a vodní katastrofy. V těchto pohádkách se

dopátráme též kupříkladu vzniku rýže či rostlin jako jsou orchideje či mimosa apod.

- **Historické a místní pověsti** – v těch se můžeme setkat s osobnostmi jako je např. postava Nefritového císaře – jde v podstatě o nejvyšší bytost taoistické kosmologie (Ngoc Hoang), který vládne všem nebeským božstvům, duchům a démonům, v nichž jsou zosobněny přírodní síly. Nefritový císař též vládne kupříkladu národním generálům, kteří se díky svým vojenským zásluhám staly nesmrtelnými. (Müllerová, 2001, s. 139) V Čechách hovoříme o pohádkách legendárních, kde vystupují bibličtí hrdinové.
- **Kouzelné pohádky** – zde stojí jistě za zmínku zobrazení draka ve vietnamské pohádce. Ve vietnamské mytologii se drak stal symbolem panovníka, božské neomezené moci a síly, především však symbolem dobra. V kouzelné pohádce se drak umí proměňovat v lidskou bytost, dokáže létat a žít jak na zemi, tak ve vodě. Postavy jako vodní král, drak či had se často zamilovávají do smrtelníků a někdy sami opouštějí vodní říši a žijí mezi lidmi. Zde je tedy patrný rozdíl, český drak má většinou v kouzelných pohádkách zcela opačnou úlohu. Postava vodníka je v našich kouzelných pohádkách jak kladná, tak záporná.

Věnujme se nyní struktuře vietnamské pohádky, jak ji popisuje ve své publikaci vietnamista Kocourek. Pohádku můžeme obecně rozdělit do tří fází. V první fázi se většinou rozvíjí děj až k hlavní zápletce. Druhá fáze je v pohádkách ve znamení stručného až strohého vyřešení problému a ukončení příběhu. Mnohdy tato část obsahuje i poučení o nelítostném osudu člověka. Vietnamské pohádky končí často poučením (třetí fáze), které se vždy nemusí vztahovat přímo k osobám vystupujícím v předešlém ději. Většinou se poučení týká obecných životních zkušeností, zvyklostí, vysvětlují se přírodní děje, zvyky a obyčeje. I například z pohádky o spletitosti partnerských vztahů se nakonec vynoří poučení o národním obyčeji. (Kocourek, 2002, s. 75)

Oproti tomu česká pohádka v první fázi často začíná uvozovací formulí „Bylo nebylo...“ nebo „Za devatero horami...“, důkladně jsme seznámeni s hlavním hrdinou. Ve druhé fázi se často klade důraz na velmi podrobný popis řešení problému – typický je detailní popis souboje s drakem, čarodějem, soutěžení o vyvolenou. V této fázi je uplatněn i princip triád (tři přání, tři úkoly, tři obruče, tři nástrahy). Ve třetí fázi se

setkáváme s popisem šťastného závěru s nadějným poučením. Pohádka bývá ukončena formulí: „*A, jestli neumřeli, tak tam žijí dodnes.*“

V souvislosti s těmito rozdíly se vietnamským dětem mohou naše pohádky jevit jako poněkud naivní. Děti by koneckonců měly chápat rozdíl mezi pohádkou a realitou a tudíž vědět, že v životě vše často nekončí jen dobře. Je třeba poukázat na fakt, že české lidové pohádky byly pod silným vlivem křesťanství, krom toho se do nich často promítalo i vlastenecké opojení a osobnost spisovatelova. Naproti tomu vietnamské lidové pohádky v sobě odrážejí buddhismus spolu s taoismem a konfucianismem. Buddha v pohádkách představuje jakéhosi dobrotivého Pána, který sídlí kdesi v Západním kraji a pomáhá všem trpícím. Také převtělování se v pohádkách poměrně běžně objevuje (např. pohádka Tam a Cam). Vysvětlit je třeba sakrální stavby – tedy funkci našeho kostela a obřady s tím spojené a na druhé straně funkci pagod a buddhistické obřady.

Pro začátek je však v rámci motivace žáků vhodné použít pohádku, která je pro Čechy i Vietnamce srozumitelná svou vzájemnou podobností. Takovou pohádkou je kupříkladu pohádka Bratři a přátelé (viz příloha č. 9), která má i shodnou strukturu s českou pohádkou. Ukažme si nyní prakticky, jak by mohlo vypadat několik hodin českého jazyka a literatury za využití celé řady technik a metod dramatické výchovy. Využijeme takzvaného strukturování dramatu (podrobnější informace viz Svobodová, In: Vybrané kapitoly z dramatické výchovy, 1998 či Valenta, 1997). Předpokladem je jistá zkušenost s metodami a technikami dramatické výchovy jak na straně pedagoga, tak žáků. Toto strukturované drama bylo v roce 2003 autorkou této práce prakticky vyzkoušeno ve čtvrtém ročníku mimopražské školy. Doporučený věk 3.-5. ročník.

4.2.2 Strukturované drama

zpracované podle námětu vietnamské pohádky „Bratři a přátelé“

Cíle strukturovaného dramatu:

- seznámení se s literárním žánrem vietnamské pohádky
- seznámení se s jinou kulturou, tradicemi a hodnotami

- hledání a uvědomování si vlastní identity
- rozvíjení přátelských i rodinných vztahů
- učení se komunikaci mezi spolužáky
- podporování spolupráce dětí
- rozvíjení představivosti a tvořivosti dětí
- učení se vybírat podstatná fakta
- zkoumání vlastních citů, postojů a názorů prostřednictvím metod a technik DV

Pomůcky: mapa Vietnamu, obrázky a fotky z Vietnamu, balicí papír, fixy, pastelky, 3 portréty, jevištní znak postav De (plátěná košile a provaz kolem pasu), Kim (barevná košile a kožený opasek), Lan (hůlky do vlasů), Soudce (brýle posazené na půl nosu), žíněnky, plyšový pes, kniha Vietnamské pohádky.

1. hodina

1) Brainstorming

Co nás napadne, když se řekne Vietnam? Kde leží, co o něm víme, jaké je to prostředí, jak asi vypadá vietnamský venkov, jaké známe Vietnamce z Čech....nápady a postřehy zapisujeme na arch papíru.

Reflexe: Děti dobře určily, že Vietnam leží v Asii a dokonale popsaly vietnamské obchodníky, které znají z pražských tržnic. O charakteru venkova a prostředí si spíše vymýšlely, takže jsme si prohlédli obrázky z vietnamského venkova, vzali jsme si k ruce mapu světa a hledali na ní nejprve Asii a pak Vietnam. Děti mají v povědomí spíše Japonsko a Čínu, ale věděly, že Vietnam je někde poblíž.

2) Malování vesnice

Představíme si vietnamskou vesnici a pokusíme se ji nakreslit na arch papíru – jakoby pohled z ptačí perspektivy...přitom si povídáme, jaký je asi rozdíl mezi vesnicí v Čechách a ve Vietnamu: jaké je tam počasí, jaké je počasí u nás ...podle toho se liší venkovská stavení. Jaké oblečení se nosilo a nosí na našem venkově a jaké oblečení se asi nosí ve Vietnamu. Jaké plodiny se tam nejvíce pěstují a jaké náboženství je ve

Vietnamu nejvíce rozšířeno... pro inspiraci je dobré použít obrázky kávy, čaje, rostlinky rýže, obrázky krajiny apod. Na malování dáme dětem cca 15 - 20 minut času.

Reflexe: Podle obrázků, ale i vlastní zkušenosti začala vznikat pěkná vesnice. Při malování jsme si společně řekli, že ve Vietnamu je počasí daleko teplejší, proto se tam pěstuje rýže, ale i káva a čaj. Děti byly trochu překvapené, když viděly obrázek rostliny kávovníku. Mluvili jsme o tom, že v zemědělství pracují téměř $\frac{3}{4}$ obyvatel, a proto je jejich oblečení dost odlišné od lidí, kteří pracují ve městě. O náboženství (buddhismu) věděl pouze jediný chlapec (Honza), tak jsme si ukázali pár obrázků Budhy a společně jsme si o buddhismu přečetli z encyklopedie.

3) Učitel v roli

Učitel v roli vede následující monolog (představí se jako De) - jako jevištní znak použijeme pro tuto postavu plátěnou košili v pase převázanou provazem. „*Jsem mladší bratr, jmenuji se De. Ještě donedávna se mně a mému bratru Kimovi žilo docela obstojně. Ale co umřel náš otec je to bída. No víte, otec byl zámožný, a tak jsme si dobře bydleli a jídla měli také dost. Ale pak, když otec stářím zemřel, se můj starší bratr zmocnil veškerého majetku a mně nechal jen malou slaměnou chaloupku. Je to zvláštní, ke všem svým přátelům se chová úslužně a velkoryse a na mne je tak zlý. Kdyby ho někdo z jeho přátel požádal o pomoc, nikdy by je neodmítl. Zato ke mně se chová jak k úplně cizímu, copak mě nemá ani trochu rád? Ještě, že Kim má tak hodnou ženu – jmenuje se Lan, to ona se mě zastala a na svém muži Kimovi pro mě vyprosila tu slaměnou chaloupku.“*

Reflexe: Žáci během této chvíle sedí jakoby v hledišti, učí se soustředit na obsah sdělení a abstrahovat potřebné informace.

4) Postava na zdi

Nově získané informace s dětmi shrneme a pod podobizny 3 postav, které máme připevněné na zdi napíšeme jejich kladné a záporné vlastnosti, které jsme zatím pochytili.

Reflexe: Děti zpočátku nejsou schopné si uvědomit víc vlastností a pořád opakují, že Kim je zlý, Lan hodná a De je chudák....Proto společně zopakujeme, co jsme se vlastně dozvěděli, potom se dětem přece jen podaří charakteristiky napsat.

5) Připravená improvizace

Žáky rozdělíme do 4 skupin po 4, ve skupinkách si mají žáci připravit improvizaci s následujícím zadáním: *Proč má straší bratr všechnen majetek a mladší jen slaměnou chaloupku?* Dvě skupinky připraví improvizaci z pohledu Dea, dvě skupinky z pohledu Kima. „Jde snad o nějakou tradici ve Vietnamu, nebo je bratr prostě hamižný, nebo že by to stálo v otcově závěti?“ – těmito větami se snažíme děti motivovat a inspirovat. Tuto improvizaci pak žáci ostatním předvedou. Na přípravu dáme dětem 10 minut.

Reflexe: Žáci se touto aktivitou učí spolupracovat a zároveň rozvíjejí svou představivost.

Obě skupinky, které dělaly improvizaci z pohledu Kima předvedly, že bratr využil toho, že je starší a ještě ke všemu ženatý, takže potřebuje víc peněz než De. Prostě si všechnen majetek přivlastnil a prokázal přece dost dobré vůle, když dal bratrovi krásný slaměný domek. Děti hrály v rolích Dea, Kima, Lan a přítele, který našeptával Kimovi, aby si nechal všechno a bratra vyhnal.

Z pohledu Dea děti zahrály následující scénku: ...ještě zřejmě za otcova života došlo k nějaké nepsané dohodě, že majetek po jeho smrti zdědí starší bratr a jestli něco dá mladšímu, to záleží jen na Kimovi. Otec měl Kima vždycky raději!

2. hodina

6) Čtení úryvku

Jak to všechno mohlo být jsme se dozvěděli z improvizací, ale jak to je psáno ve starém příběhu? *Své ženě Lan, která Kimovo chování k bratrovi neschvalovala, vždy ostře odpovídal, že je De dost starý, aby si pomohl sám, kdežto jeho přátelé jsou pozoruhodní a jemu oddaní lidé. Toto vysvětlení se však Lan nelíbilo a vždy namítala:*

„Bratři jsou jako údy jednoho těla, patří nerozlučně k sobě. Ale přátelé, pokud nebyli vyzkoušeni, mohou být sobci a příživníci, kteří se přetvařují a lichotí.“ Kim nevěděl, co by na to řekl, a proto ji jen odbyl mávnutím ruky. Lan se však nevzdávala naděje, že svého muže přivede na správnou cestu....

Reflexe: Děti jsou v této chvíli posluchači, kteří sedí v kruhu spolu s předčítajícím učitelem. Prostřednictvím této aktivity se učí soustředit se na obsah sdělení a opět abstrahovat potřebné informace.

7) Postava na zdi

Společně shrneme, co jsme viděli za improvizace, co nového jsme se dozvěděli z přečtené ukázky a shodneme se eventuálně na dalším doplnění vlastností a charakterů postav.

Reflexe: Děti se konečně odhodlaly a doplnily i více informací k Lan.

8) Rituál

Jak se přátelé spolu s Kimem schází ke hře v karty a společnému popíjení čaje, rozhodnou se malým rituálem stvrdit své velké přátelství. Děti vytvoří skupinky po 4. Ve skupince bude vždy Kim, nejstarší přítel, nejsilnější přítel a věčně „nemocný“ přítel. Každá skupinka má vymyslet rituál, kterým stvrdí toto velké přátelství – jako techniku dáme dětem k dispozici na výběr živé obrazy, pantomimu, recitaci básně, kresbu obrazu, zpěv oslavné písně nebo tanec. Na přípravu dáme 10-15 min. Každá skupinka pak svůj rituál předvádí ostatním.

Reflexe: Tři skupinky předvedly pantomimu a jen jedna použila techniku živých obrazů. Pro děti v tomto věku je přeci jen přirozenější vyjádřit se pohybem, než zaujetím nějakého postoje. Je také pravda, že děti nemají velkou zkušenost s prací v prostoru. V rituálech se objevil jak motiv stvrzování přátelství alkoholem, tak pokrevní rituál.

9) Čtení a instruování – posunutí děje

V předešlé aktivitě byli žáci rozděleni do 4 rolí, tyto role ve skupinkách zůstanou zachovány (každý představuje tu roli, jako při rituálu). Všechny děti, které představují Kima, jdou na chodbu a jeden ze žáků (také Kim) jim přečte následující text:

Jednou se Kim večer vrátil domů a našel Lan v slzách. Když se ptal, co se jí stalo, vyprávěla mu: „Odpoledne sem přišel žebrák a prosil o almužnu. Měla jsem v kuchyni práci a zavolala jsem na něj, aby chvíli počkal. Když viděl, že je dům prázdný, vešel tiše dovnitř a začal krást. Přistihla jsem ho a chtěla jsem ho potrestat. Ale v hněvu jsem do něho strčila příliš silně a on upadl hlavou na roh postele a zůstal ležet mrtev. Nevěděla jsem, co mám dělat, tak jsem ho zabalila do rohože a odtáhla do zahrady mezi křoví, aby ho tu někdo nenašel. Zdejší soudce nás nemá rád, protože jsme se zmocnili celého majetku po tvém otci. Jistě neuzná, že jsem to neudělala schválně, a odsoudí mě k nejtěžším trestu. To bude můj konec a tvá zkáza.

Žebrák je mrtev a nic mu nepomůže, když nás soudce přísně odsoudí. Kdyby se ti podařilo tajně ho pohřbít v lese, nikdo by se to nedověděl. Ale sám to nedokážeš. Naštěstí máš dobré přátele, kteří ti jistě pomohou, jako jsi pomáhal ty jim. Vyber toho nejspolehlivějšího a požádej ho, ať ti pomůže odnést mrtvého žebráka do lesa a zakopat ho tam.“

Mezitím učitel instruuje ostatní žáky tak, aby se rozmístili po prostoru v roli jednotlivých přátel a sedící každý ve svém domě, dělá si nějakou práci...

Reflexe: Mezitím co učitel vysvětluje, co mají dělat ti, co jsou v roli přátel, Kimové si na chodbě přečtou předložený text. Pro jistotu jsme si shrnuli, co mají Kimové dělat.

10) Rámcově připravená improvizace

Následně probíhá simultánně improvizace, kdy Kim jde postupně za prvním, druhým i třetím přítelem s prosbou o pomoc.

Reflexe: Učitel mezitím, co ostatní improvizují, obejde všechny, kteří hrají roli třetího přítele a sdělí jim informaci, že k nim míří Kim a chce pomoc s odklizením mrtvého žebráka ze svého domu. Tuto informaci sdělujeme záměrně až během improvizace, aby si toto děti mezi sebou nestihly říct. Záměrem je zjistit, zda někdo z třetích přátel přes tuto informaci nenabídne Kimovi pomoc.

11) Diskuse

Sedíme společně v kruhu a povídáme si, zda v proběhlých improvizacích některý z přátel nabídl Kimovi pomoc...pokud ano zajímá nás proč, pokud nikdo nepomohl, zajímá nás proč.

Reflexe: Z celého množství přátel nabídli Kimovi pomoc jen 2 děti. Jejich argumentem bylo, že jsou přece dobří přátelé a že se ničeho nebojí protože jsou nejsilnější ze všech. Dle předpokladu, ostatní přátelé pomoc odmítli – většinou se vyjádřili v tom smyslu, že je to moc riskantní, že nemají čas, nebo že jsou moc staří a žebráka neunesou.

12) Vyprávění – posunutí děje

Učitel sděluje dětem následující informace: „I kdyby některý z přátel pomoc nabídl, zpráva se roznesla vesnicí velmi rychle. Teď už asi bude mít každý strach Kimovi pomoci. A tak se stalo, že Kim šel na radu své ženy Lan požádat o pomoc bratra Dea.“

Reflexe: Tuto informaci bylo nutno použít, protože dva z přátel se opravdu rozhodli Kimovi pomoci a my potřebujeme (podle příběhu) posunout pozornost k bratrovi. Pozor však na to, abychom v dětech nepodpořili myšlenku, že všichni přátelé ve vietnamských pohádkách jsou takto odmítaví. V tomto příběhu je však na prvním místě vztah dvou bratrů. Proto nechme diskusi o věrných a nevěrných přátelích až na úplný závěr, do závěrečné diskuse.

13) Živý obraz, slow motion

Pouze ve dvojicích děti předvádějí 2 - 3 živé obrazy, které zpomaleně přechází jeden do druhého. Zajímá nás, jak přijal bratr De bratra Kima? Pomohl mu zbavit se rohože i se žebrákem nebo i on mu pomoc odmítl? Na přípravu dáme dětem 10 minut.

Reflexe: Více jak polovina představitelů Dea se rozhodla bratrovi pomoci. V živých obrazech se objevoval motiv usmíření podáním ruky nebo objetím, odmítnutí pomoci děti hezky vyjádřily postojem se založenýma rukama zády ke Kimovi.

14) Diskuse

Opět sedíme v kruhu a diskutujeme společně nad shlédnutými živými obrazy – proč De bratrovi pomohl? Ve 3 dvojicích se však vyskytla i situace, že De bratrovi pomoci odmítl – i tuto situaci společně rozebíráme. Shrneme diskusi faktem, že bratři by si pomáhat měli a i tak tomu bylo v našem příběhu... „Bratři společně došli do lesa na opuštěné místo a rohož zakopali.“

Reflexe: Deové argumentovali většinou tím, že se třeba bratr konečně obměkčí a vezme Dea na milost, třeba mu i dá za tu pomoc nějaké peníze. Někteří argumentovali tím, že by jim bratr určitě pomohl, že si bratři v problémech vždycky pomáhají, i když zrovna spolu nevychází nejlépe. 3 Deové, kteří pomoc odmítli, reagovali trochu podrážděně, že bratr Kim jim také nepomáhá a ať si tedy pomůže sám nebo ať mu pomůže jeho manželka. Během této diskuse se děti vžily do rolí natolik, že se nám jinak klidné povídání zvirtlo v malou hádku.

Rozhovor učitel zakončuje již zmíněnou událostí, že v našem příběhu se naštěstí bratři smířili a společnými silami rohož zakopali.

15) Nepřípravená improvizace

Opět pracujeme ve skupinkách, tentokrát máme dvě skupinky po 5 a jednu po 6 (přidáme jednu roli strážce) – děti si rozdělí následující role: Kim, Lan, strážce, sluha od soudu a De. Tato improvizace probíhá opět simultánně. Učitel děti instruuje následujícím způsobem: „De už je dávno ve své slaměné chaloupce a spí. I Kim a manželka spokojeně spí, když tu někdo brzy zrána buší na jejich dveře. Je to sluha od soudu a s ním strážce, nějakým způsobem se dozvěděli o Kimově noční výpravě...“

Reflexe: Následuje poněkud bouřlivá situace: někteří Deové běží bratrovi na pomoc, jiní se jdou schovat. Dva Kimové se vzpouzí a jeden se dokonce pokouší utéct....ve skupině je hodně temperamentních dětí, takže tohle je pro ně dobrá příležitost poprat se. Protože se situace začne vymykat kontrole, je lépe hru „štronzem“ zastavit a vstoupit do role soudce.

16) Učitel v roli mluví do zastaveného děje

Žáci jsou stále ve „štronzu“ a učitel v roli soudce (jevištní znak jsou brýle) seznámí obžalovaného Kima a Lan se svým záměrem jít vykopat mrtvolu a tím je usvědčit z vraždy. (Před soudcem jsou představitelé všech Kimů a manželek, ostatní žáci jsou v rolích přátel a bratra De).

Reflexe: V této pasáži je velký prostor pro improvizaci, ale na druhou stranu je rozhodně třeba zamezit třenicím a pošťuchování. Nastalá situace si tedy oproti příběhu vyžádala, aby soudce přišel k domu Kima a Lan. Je pravda, že se tímto „zákrokem“ podařilo jak zvýšit napětí, tak předejít dalšímu pošťuchování.

17) Oživování jednotlivých rolí dotykem

Ještě stále jsou všechny role ve štronzu a učitel postupně všechny obejde a koho se dotkne, ten nahlas řekne, kdo je a co mu teď běží hlavou (Kdo zradil - bratr De nebo některý z přátel?). Druhým dotykem učitel postavu opět umlčí.

Reflexe: Z názorů většinou zaznělo, že Kima prozradil některý z přátel (ten, co je často nemocný). Zazněl i názor, že zradil De.

18) Vyprávění - posunutí děje

Učitel vypráví následující text: „A tak se všichni společně vydali na místo, kde předešlé noci De a Kim zakopali rohož s mrtvým žebrákem.“ Učitel si už o přestávce připravil „skryš“ ze žíněnek, místo kde byla rohož zakopána.

Reflexe: Všichni společně přijdou ke skryši, děti zůstávají ve svých posledních rolích (role zatím zůstávají stejné).

19) Učitel v roli

Učitel v roli soudce se sklání nad rohoží, aby se přesvědčil, že uvnitř najde mrtvého žebráka. Najednou si udiveně sundává brýle a nechápavě kroutí hlavou - místo žebráka je v rohoži pošlý pes.

Reflexe: Žáci jsou tu pouze jako přihlížející. Stojí v kruhu okolo učitele, který mezitím rozhrnuje žíněnky. Učitel si pro děti připravil překvapení a pod žíněnky schoval plyšového psa zabaleného do svetru.

20) Co se píše o tomto starém příběhu

Učitel přečte závěrečnou pasáž příběhu: *Soudce se zamračil a udavači nemohli skrýt svůj zmatek. Ani Kim a De nevěděli, co si mají myslet. Tu požádala Lan soudce, aby směla promluvit, a řekla:*

„Už dávno jsem přemýšlela, jak otevřít svému muži oči a ukázat mu, jací jsou jeho přátelé a že pouta bratrství jsou nejpevnější. Když nám včera posel pes, chopila jsem se příležitosti. Vymyslela jsem si příhodu se žebrákem, která nás pak všechny přivedla až sem.“

Tak byli Kimovi falešní přátelé odhaleni a on se konečně poučil. Od té doby žili oba bratři svorně a vzájemně si pomáhali, kdykoli to bylo třeba. Největší radost z toho měla Kimova dobrá a moudrá žena Lan.

Reflexe: Sedneme si společně s dětmi do kroužku a učitel dočítá příběh z knihy. Původním záměrem sice bylo dát dětem příležitost vymyslet, jak se pes ocitl v rohoži. Pak by se ale patrně vytratila pointa příběhu, že nešlo o žádnou náhodu, ale připravenou lest od manželky Lan, která tak chtěla svého muže pouze poučit a otevřít mu oči.

21) Závěrečná diskuse s reflexí

Společně doplňujeme k portrétům jednotlivých postav ještě další charakteristiky – portréty už nevisí, máme je před sebou na zemi. Procházíme znovu celý příběh a povídáme si, jak se nám změnil pohled na jednotlivé postavy, co jsme si o nich původně mysleli a jak se postavy díky ději v našich představách vyvíjely.

Dále procházíme jednotlivé techniky a povídáme si, zda jsme se konkrétními aktivitami něco učili. Na začátku jsme si řekli něco nového o Vietnamu, pokusili jsme se vymyslet, jak asi taková vesnice vypadá, učili jsme se vybírat podstatné informace ze sdělovaného textu. Dále jsme se učili spolupracovat při přípravách na improvizacích, učili jsme se diskutovat, nebát se říci nahlas svůj názor, učili jsme se být prozíraví a zároveň odpouštět stará přikopí. Naučili jsme se, že přátelství může být stejně kvalitní jako bratrství, ale i naopak. Povídali jsme si o tom, proč v našem příběhu pouze 2 z přátel Kimovi nabídli pomoc, a jak taková situace může v reálném životě probíhat. Stejně tak se v reálném životě může stát, že se sourozenci pohádají, ale nakonec se většinou usmíří, protože tak to má v rodině být.

Takto připravené strukturované drama je třeba chápat jen jako jistý rámec. Žádný pedagog nedokáže dopředu odhadnout chování skupiny i jednotlivců na vzniklou situaci. V případě, že se příběh začne odvíjet zcela jiným směrem, než je pedagogův záměr, je dobré použít následující „únikovou formulaci“... „Takto by se situace sice mohla vyvinout, naštěstí víme, že v našem příběhu je tomu následovně...“ Tímto způsobem můžeme vždy příběh vrátit zpět pod naši kontrolu. Rozhodně je na strukturovaném dramatu ocenitelný prožitek, který děti z normální četby pohádky nemohou mít. Situace je každopádně o to zajímavější, když je ve třídě několik vietnamských dětí, které nám mohou pomoci příběh lépe pochopit.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo v první řadě zjistit, zda existuje a jakým způsobem probíhá multikulturní výchova v pražských základních školách. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsme zjišťovali přítomnost vietnamských žáků v pražských školách, ale především jsme se snažili o zjištění míry xenofobie a vzájemné pomoci českých a vietnamských vrstevníků. Hledali jsme cestu, kde všude a jakým způsobem, kromě školního prostředí, lze multikulturní výchovu a vzdělávání uplatnit. Z výsledků, které z šetření vyplývají je patrné, že multikulturalita si ještě své místo v rámci školního prostředí zcela nevybojovala.

Snahou autorky bylo vytvořit souhrn nejdůležitějších informací o vietnamské historii, tradicích, zvycích a vietnamské komunitě žijící v Čechách, které by nám lépe pomohly pochopit kulturní odlišnosti mezi těmito dvěma národy. V závěru jsme se pokusili nastínit možnosti pozitivního využití vietnamských žáků ve třídách.

V této práci jsme zmínili některá centra, kurzy a aktivity, které by mohly být pedagogům nápomocny nejen při sebevzdělávání, ale především při multikulturním vzdělávání žáků (viz str.48).

Uvědomme si, že je třeba v tomto duchu vychovávat a vzdělávat nejen žáky a studenty, ale především pedagogy. Ač jsme národy kulturně značně vzdálené, mohli bychom se vzájemně hodně naučit. A jak jinak začít než u těch nejmenších na základních školách. Kde jinde bychom se měli vzájemně poznávat a obohacovat. Byla by škoda, kdyby se v důsledku vietnamské asimilace na našem území vietnamská identita a kulturní povědomí postupně vytratilo.

Proto doufejme, že i tato útlá práce poslouží budoucím pedagogům při hledání cesty k multikulturní výchově a vzdělávání ve školách i mimo její zdi.

ANNOTACE

Tato práce si klade za cíl zmapovat stav multikulturní výchovy a vzdělávání na vybraných pražských školách. K tomuto zjišťování byla použita metoda dotazníkového šetření. Z výzkumu vyplynulo, že zkoumané školy mají o problematice multikulturní výchovy a vzdělávání poměrně jasnou představu, problém však nastává při financování jednotlivých aktivit.

Tato práce má zároveň sloužit jako přehledný zdroj informací pro české pedagogy, kde naleznou podrobné informace o Vietnamu, jeho historii, kultuře a tradicích. Dále nabízí možnost seznámit se s vietnamským jazykem, výslovností a vietnamskými jmény. V závěru teoretické části jsou uvedeny vybrané odkazy na webové stránky, které se zabývají právě multikulturalitou.

Jak multikulturní výchovu a vzdělávání převést do praktické roviny naznačuje zpracované strukturované drama dle námětu vietnamských pohádek. V závěru práce jsou nastíněny další možnosti využití přítomnosti žáků jiné kultury ve třídě.

ANOTATION

The scope of this document is to find out an actual situation and presence of the multicultural education at selected Prague's elementary schools. A methodology of Questionnaire's research has been used for acquiring of the data. The research's result stated out clear vision of a need multicultural education but also were discovered economical problems during financing particulars activities.

The document might to help to the Czech teachers as the overview and data's resource of the information of about Vietnam, Vietnamese culture, history and traditions. The document is divided to four parts (introduction, theoretical and practical part, conclusion); on the end of the theoretical part is a list of the web pages referring about multiculturality. One chapter is dedicated to Vietnamese language, pronunciation and names.

A possible way how to transfer multicultural education from the theoretical level to practice is presented by structured drama based on Vietnamese tale stories. On the end are described another options to take in classroom's presence of pupils from different cultures.

LITERATURA

BROUČEK, S.: Imigrace, adaptace, majorita. Praha: Etnologický ústav AV ČR 2003.
ISBN 80-85010-46-1

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD: Cizinci v České republice. Praha: Scientia 2003,
s. 27-137. ISBN 80-250-0201-2

ČLOVĚK V TÍSNI: Interkulturní vzdělávání. Praha: NLN 2002, s. 360-392.
ISBN 80-7106-614-1

FRIŠTENSKÁ, H.: Pojmy xenofobie, rasismus, rasové násilí a rasová diskriminace. In:
Výchova k toleranci a proti rasismu. Šišková, T., ed. Praha: Portál 1998, s. 81-89.
ISBN 80-7178-285-8

HARTZOVÁ, P.: Taoismus. Praha: NLN 1996, s. 15-16. ISBN 80-7106-185-9

HOUBLEROVI, T. a D.: Konfucianismus. Praha: NLN 1997, s.14.
ISBN 80-7106-190-5

KLINDEROVI, I. a O.: Pohádky rýžových polí. Praha: Albatros 1975, s.29-32.

KOCOUREK, J.: Vietnamci v České republice. In: Menšiny a migranti v České
republice. Šišková, T., ed. Praha: Portál 2001, s. 99-105. ISBN 80-7178-648-9

KOCOUREK, J.: Poznáváme svět dětí z Vietnamu. Plzeň: Foto & Tisk Znamenany
2002. ISBN 80-902017-9-2

KOUDELKA, V.: Vietnam, země rýže a hor. Třebíč: Akcent 2003, s.160-162.
ISBN 80-7268-269-5.

MATOUŠEK, O. a kol.: Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál 2003, s. 259-260.

ISBN 80-7178-548-2

MÜLLEROVÁ, P.: Dračí král Vietnamské pohádky. Praha: Dauphin 2001, s. 139-140.
ISBN 80-7272-039-2

MÜLLEROVÁ, P.: Vietnamské etnikum v České republice. In: Výchova k toleranci a proti rasismu. Šišková, T., ed. Praha: Portál 1998, s. 81-89. ISBN 80-7178-285-8

PRŮCHA, J.: Interkulturní psychologie. Praha: Portál 2004, s. 155.
ISBN 80-7178-885-6

PRŮCHA, J.: Multikulturní výchova. Praha: ISV 2001, s. 41. ISBN 80-85866-72-2

PRŮCHA, J., Walterová, E., Mareš, J.: Pedagogický slovník. Praha: Portál 2004.
ISBN 80-7178-772-8

SULITKA, A.: Národnostní menšiny v České republice. In: Výchova k toleranci a proti rasismu. Šišková, T., ed. Praha: Portál 1998, s. 56. ISBN 80-7178-285-8

SURYNEK, A.: Základy sociologického výzkumu. Praha: Management Press 2001.
ISBN 80-7261-038-4

SVOBODOVÁ, R.: Strukturované drama. In: Vybrané kapitoly z dramatické výchovy. Koťátková, S. a kol. Praha: Karolinum 1998, s. 127-147. ISBN 80-7184-756-9

ŠUBRT, J.: Kapitoly ze sociologie veřejného mínění. Praha: Karolinum, 1998.
ISBN 80-7184-522-1

VALENTA, J.: Metody a techniky dramatické výchovy. Praha: Agentura STROM 1997. ISBN 80-901954-1-5

VASILJEV, I.: Za dědictvím starých Vietů. Praha: Etnologický ústav AV ČR 1999, s. 29-39. ISBN 80-85010-19-4

ZAHRADNÍČKOVÁ, E.: Světová náboženství. In: Guinnessova encyklopedie. Kolektiv autorů Bratislava: Mladé Letá 1992, s. 468-478. ISBN 80-06-00518-4

Internetové stránky

http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/pocet_cizincu_v_cr ze dne 2.3.2005

<http://www.geocities.com/janoico/Vietnamswill.doc> ze dne 29.7.2003

<http://www.klubhanoi.cz/view.php?eislolanku=2004111401> ze dne 15.5.2004

http://www.komunitnicentrum.cz/konference/start.php?lg=cs&main_id=m01 ze dne 18.2.2005

<http://www.mkc.cz/clanky.shtml?x=35902> ze dne 12.1.2005

<http://www.mkc.cz/clanky.shtml?x=117875> ze dne 12.1.2005

<http://www.mkc.cz/clanky.shtml?x=129237> ze dne 12.1.2005

http://www.msmt.cz/_DOMEK/default.asp?ARI=102947&CAI=2835 ze dne 16.2.2005

<http://www.varianty.cz/inter/ucebnice%20zs%20-%20analyza.rtf> ze dne 18.2. 2005

http://www.varianty.cz/default.asp?pa=zs_aktivity#kurzy ze dne 18.2. 2005

<http://www.varianty.cz/default.asp?pa=intervzd>. 6.2.2005

Příloha číslo 1 Mapa Vietnamu

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Příloha číslo 2 Některé vietnamské ovoce

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Denní příděl

Chutí i barvou dužiny připomíná mléko (vu sna)

I ve Vietnamu mají něco jako švestkoblumy (man)

Osvěžující karambola (khe)

Skoro jako citron (chanh)

Mango (xoai)

Výtečná jablko-okurka (doi)

Oj, jak krásně voní (oi)

Úplně dokonalý... (thanh long)

Liči (vai)

Rambutan (chom chom)

Papája (du du)

To není rajče, to je kaki (hong)

My jim říkáme nány, jsou sladké a šťavnaté (na)

Chutí připomíná angrešt (quat hong bi)

Nic nevypadá tak hezky a nic se tak špatně nejlí (qua luu)

Priloha číslo 3 Mai Chau - hory a národnostní menšiny

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Příloha číslo 4 HANOI

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Příloha číslo 5 Ze Saigonu do Hanoje

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Saigon

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Mekong

Chrám sekty Cao-Dai

Tunely Cu-Chi

Dopravní zácpa
v Danangu

Danang

Příloha číslo 6 Rybáři a obchodníci

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Příloha číslo 7 Provoz na silnicích

Zdroj: www.klubhanoi.cz

Příloha číslo 8

Dotazníkové šetření pro žáky prvního stupně ZŠ

1) Kamarádíš se s klukem či holkou z jiné země?

Ano   Ne   Nevím

2) Pokud jsi odpověděl(a) ano, napiš prosím, z jaké je země:

.....

3) Jaký je tvůj názor na to, že společně studuješ se spolužákem z jiné země?

jsem rád(a)   je mi to jedno   vadí mi to

4) Sedl(a) by sis ve škole vedle spolužáka z jiné země ?

Ano   Ne   Nevím

5) Napiš, prosím, důvod tvé odpovědi v otázce č. 4 ?

.....

6) Když tě poprosí o pomoc (například s úkolem) spolužák z jiné země, pomůžeš mu?

Ano   Ne   Nevím

7) Pomáhá ti někdo s učením nebo s úkoly do školy?

Ano   Ne   Nevím

8) Pokud jsi odpověděl ano, napiš prosím, kdo ti nejčastěji pomáhá:

.....

9) Chodíš do nějakého kroužku (např. kroužek VV, sport)? Pokud ano, napiš do jakého:

Ano   Ne   Nevím

.....

10) Máte ve škole ve vaší třídě nějaký společný rituál? Pokud ano, napiš prosím jaký:

Ano   Ne   Nevím

.....

Příloha číslo 9 Pomůcky k pohádce Bratři a přátelé

Zdroj: www.klubhanoi.cz

KIM

LAN

DE

BRATŘI A PŘÁTELÉ

Zdroj: Klinderovi, I. a O.: Pohádky rýžových polí. Praha: Albatros 1975, s.29-32

Žil jeden zámožný muž, který měl dva syny, Kima a Dea. Když zemřel, starší Kim se zmocnil všeho majetku a Deovi nechal jen slaměnou chaloupku.

Jak byl vůči bratrovi tvrdý, tak byl vůči svým přátelům úslužný a velkomyslný. Bohatě je hostil a všemožně jim pomáhal. Když byl některý z nich z jakékoli příčiny v nesnázích, mohl si být jist, že požádá-li Kima o výpomoc, neodejde s prázdnou.

Své ženě Lan, která jeho chování k bratrovi neschvalovala, vždy ostře odpovídal, že je De dost starý, aby si pomohl sám, kdežto jeho přátelé jsou pozoruhodní a jemu oddaní lidé. Toto vysvětlení se však Lan nelíbilo a vždy namítala:

„Bratři jsou jako údy jednoho těla, patří nerozlučně k sobě. Ale přátelé, pokud nebyli vyzkoušeni, mohou být sobci a příživníci, kteří se přetvařují a lichotí.“

Kim nevěděl, co by na to řekl, a proto ji jen odbyl mávnutím ruky. Lan se však nevzdávala naděje, že svého muže přivede na správnou cestu.

Jednou se Kim večer vrátil domů a našel Lan v slzách. Když se ptal, co se jí stalo, vyprávěla mu:

„Odpoledne sem přišel žebrák a prosil o almužnu. Měla jsem v kuchyni práci a zavolala jsem na něj, aby chvíli počkal. Když viděl, že je dům prázdný, vešel tiše dovnitř a začal krást. Přistihla jsem ho a chtěla jsem ho potrestat. Ale v hněvu jsem do něho strčila příliš silně a on upadl hlavou na roh postele a zůstal ležet mrtev. Nevěděla jsem, co mám dělat, tak jsem ho zabalila do rohože a odtáhla do zahrady mezi křoví, aby ho tu někdo nenašel.“

Kim byl neštěstím zdrcen ještě více než jeho žena. Nevěděl, co dělat, a propadl ještě většímu zmatku, když mu Lan připomněla:

„Soudce nás nemá rád, protože jsme se zmocnili celého majetku po tvém otci. Jistě neuzná, že jsem to neudělala schválně, a odsoudí mě k nejtěžšímu trestu. To bude můj konec a tvá zkáza.“

Když však Lan viděla, jak se Kim roztřásl strachem, snažila se ho povzbudit:

„Žebrák je mrtev a nic mu nepomůže, když nás soudce přísně odsoudí. Kdyby se ti podařilo tajně ho pohřbít v lese, nikdo by se to nedověděl. Ale sám to nedokážeš.“

Naštěstí máš dobré přátele, kteří ti jistě pomohou, jako jsi pomáhal ty jim. Vyber toho nejspolehlivějšího a požádej, ať ti pomůže odnést mrtvého žebráka do lesa a zakopat ho tam."

Kimovi se zdálo, že je to dobrá cesta k záchraně, a hned běžel k příteli, který bydlel nejblíže. Ten ho uvítal s úsměvem, ale sotva uslyšel, co se stalo a co Kim žádá, jeho chování se rázem změnilo. Začal se vytáčet, že je starý a slabý, že by takové břemeno neunesl a že by bylo lepší požádat o pomoc někoho mladšího a silnějšího.

Kim tedy spěchal k jinému, který byl z jeho přátel nejsilnější. Ten ho vřele uvítal, pozval ho na čaj a hned navrhl, že pošle pro kamarády, aby si přišli zahrát v karty. Ale Kim neměl na hru ani pomyslení a začal vyprávět o svém neštěstí. Jak přítel slyšel, oči jde, řekl:

„Velice rád bych ti pomohl, ale teď právě nemohu. Matka mé ženy je těžce nemocná a musím jít k ní, abych ji posloužil. Požádej někoho jiného, každý ti jistě rád pomůže, jako bych ti pomohl já, kdybych mohl."

Zklamán Kim zaklepal u třetího přítele. Ten mu otevřel, a když viděl jeho utrápenou tvář, hned řekl:

„Copak se ti stalo? Jen se mi svěř! Přátelé se mají podělit o všechno, dobré i zlé."

Kim znovu nabyl naděje a myslel, že je zachráněn. Poděkoval mu za jeho slova a svěřil se mu se svým neštěstím. Přítel ho pozorně vyslechl a odpověděl:

„To je skutečně neštěstí. Cítím s tebou, jako by to potkalo mne. Jsme tví přátelé a určitě ti musíme pomoci. Ale já zrovna dnes opravdu nemohu. Zranil jsem si nohu a těžko chodím. Nebyl bych ti nic platný. Jsem si však jist, že kterýkoli z našich přátel, který je zdravý, ti v neštěstí poskytne pomoc."

U dalšího přítele Kim poznal, že ti, které prosil o pomoc nejdříve, už řekli ostatním, co se mu stalo, a varovali je. Cítil, že je ztracen, a vrátil se zoufalý domů.

Lan mu znovu dodávala naděje a nabádala ho, aby to ještě zkusil u bratra. Kim namítal, že ho bratr nemá rád a že je to zbytečné. Ale když Lan naléhala, že je přece lepší to zkusit než se vydat soudci, šel jako bez vůle k Deově slaměné chaloupce.

De ho už z dálky viděl přicházet a byl překvapen, že k němu bratr jde na návštěvu poprvé od otcovy smrti a ještě tak pozdě večer. Vyšel mu vstříc, a když uviděl jeho ztrhaný obličej, zvolal:

„Proč jsi tak bledý, bratře? Co se stalo? Není Lan nemocná?"

Kim mu vypověděl, co se přihodilo a co je podle názoru jeho ženy může jediné zachránit. De neváhal ani okamžik a zvolal:

„Lan je moudrá žena a má pravdu. Na něco takového musí být dva. Hned jdu s tebou!“

Bylo už dlouho po půlnoci, když byli hotovi. Kim byl úplně vyčerpán nezvyklou těžkou prací a usnul, jako když ho do vody hodí. Ale už časně ráno bušil na jeho dveře soudní sluha a volal, že se má i se ženou ihned dostavit k soudu.

Kim viděl, že je zle, ale co mohl dělat. Když přišel k soudu, viděl tam bratra Dea a všechny své přátele, které včera požádal o pomoc. Hned pochopil, že je falešní přátelé v noci sledovali a udali je soudci. Soudce sám to potvrdil, když se na oba bratry obořil:

„Tito ctihodní mužové mi oznámili, že jste zabili člověka a jeho tělo zakopali v lese, abyste unikli spravedlivému trestu. A ke všemu jste se ještě pokoušeli svést poctivé lidi, aby vám pomohli a stali se tak vašimi spoluviníky.“

Kim pohlédl na své přátele, ale ti odvrátili zraky a tvářili se hrdě a nepřístupně.

„Bylo by zbytečné zapírat,“ pokračoval soudce. „Odebereme se teď na místo, kde jste mrtvolu zahrabali. Vykopeme ji a tím bude váš zločin dokázán.“

Jaké však bylo všeobecné překvapení, když soudní sluha vykopal stočenou rohož a rozbil ji. Místo zabitého žebráka před nimi

ležel velký pošlý pes.

Soudce se zamračil a udavači nemohli skrýt svůj zmatek. Ani Kim a De nevěděli, co si mají myslet. Tu požádala Lan soudce, aby směla promluvit, a řekla:

„Už dávno jsem přemýšlela, jak otevřít svému muži oči a ukázat mu, jací jsou jeho přátelé a že pouta bratrství jsou nejpevnější. Když nám včera posel pes, chopila jsem se příležitosti. Vymyslela jsem si příhodu se žebrákem, která nás pak všechny přivedla až sem.“

Tak byli Kimovi falešní přátelé odhaleni a on se konečně poučil. Od té doby žili oba bratři svorně a vzájemně si pomáhali, kdykoli to bylo třeba. Největší radost z toho měla Kimova dobrá a moudrá žena Lan.